فەیسەڵ عەلی

کاریگەریی قەرزە گشتییەکانی ئەمریکا لەسەر ئابووریی ئەمریکاو جیهان

ئەکادیمیای هۆشیاری و پێگەیاندنی کادیران
سلێمانی ـ 2011

کاریگــەریی قــەرزە گــشتییەکانی ئــەمریکا، لەســەر ئابووریی ئەمریکاو جیهان

فەیسەڵ عەلی

بڵاوکراوەکــانی ئــەکادیمیای هۆشــیاری و پێگەیانــدنی کادیران

سلێمانی ـ 2011

ژمــارەی ســپاردنی بەڕێوەبەرایــەتی گــشتی کتێبخانــە گشتییەکان (2169) ساڵی 2011

دیزاین: جوان قادر سۆفی

تیراژ: (4000)

ژمارەی زنجیرە: (40)

www.pukhoshiari.com
info@pukhoshiari.com

ئەكادیمیای هۆشیاری و پێگەیاندنی كادیران

دامەزراوەیەكی كەلتورییە بەپێی بڕیاری كۆنگرەی سێی ساڵی 2010 ی یەكێتیی نیشتمانیی كوردستان دامەزراوە، ئەركەكەی بریتییە لە دەستەبەركردنی پێداویستییەكانی هۆشیاركردنەوەی سیاسی، فراوانكردنی چوارچێوەكانی رۆشنبیریی گشتی، تۆكمەكردنی بەهاكانی دیموكراسیو مافی مرۆڤ و دادی كۆمەڵایەتی لەكۆمەڵدا، تاوتوێكردنی مەسەلەكانی بیری هاوچەرخو دابینكردنی كەرەستەی پێویست بۆ پێگەیاندنی كادیران لە بوارە هەمەجۆرەكاندا.

سەرپەرشتیاری زنجیرە: حەسەن یاسین

پێشەکی:

لە ناوەڕاستی مانگی تەموزی 2011وە ناوەندو هێزە ئابوورییەکان لە ڕەوشێکی نائارام و پڕ دڵەڕاوکێ و تەنانەت ترس و تۆقانیشدا بوون، کاتێك چاودێریی دەرکەوتەو دەرهاویشتەکانی قەیرانی قەرزەکانی ئەمریکایان دەکرد، کە بە گەیشتنی ئیدارەی ئەمریکا و سەرکردەی هەردوو حزبی کۆماری و دیموکراتەکان بە ڕێککەوتنی دواساتەوەخت کۆتاییهات، ئەوەش دوای بێنەو بەرەیەکی توندو دانوستانێکی قورسی نێوانیان بوو. ڕێککەوتن لەسەر ئەوەی سەقفی قەرزەکان بەرز بکرێنەوەو بەهەمان ئاستیش خەرجییەکان کەمبکرێنەوە، واتە ئەمریکایان لەنەدانەوەو خزمەتکردنی قەرزەکان و دواتریش ئیفلاسبوون ڕزگارکرد.

هێندەی نەمابوو قەیرانێکی لێ بکەوێتەوە، ئەگەر ئەو دوو حزبە بە ڕێککەوتن نەگەیشتبان،

دەرهاویشتەی مەترسیداری لێ دەکەوتـەوە، نـەك تـەنیا بۆ ئابووریی ئەمریکا، بەڵکو بۆ هەریـەك لـە ئـابووریی و سیـستمی دارایـی جیهـانیش، چونکە ئێـستا ئـابووریی ئـــەمریکا گـــەورەترین ئـــابووری جیهانـــەو هـــەروەها حـــوکمڕانی هـــەردوو سیـــستمی دارایـــی و نـــەختی و ئـابووریی جیهانیـشە. لەگـەڵ ئـەوەی ئـەم جـارەش ئـەم رێککەوتنـــە ئـــەمریکای لـــە نەدانـــەوەی قـــەرزەکان رزگارکرد، بەڵام کێشەو ئاستەنگەکانی هەردوو سیستمی دارایـی و ئـابووریی ئـەمریکا هـەر مـاون، ئەمـە وەك زەنگێکی ئاگادارکردنەوەی مەترسیدار بـوو بـۆ نـاوخۆی ئـەمریکا، هـەروەها بـۆ دەرەوەیـش، واتـە بـۆ بەشـێکی فراوانی هاووڵاتیانی ئـەمریکا و هاووڵاتیـانی دەوڵـەتانی تـری جیهـان، کـە وەبـەرهێنانیان لـە نـاو ئـەمریکادا کـردووە، بەتایبـەتیش ئەوانـەی وەبەرهێنانـەکانیان لـە سەنەداتی خەزێنەی ئەمریکادا کردووە.

ئـەو ڕێککەوتنـەی کـە کـۆنگرێس لـە (1ی ئـابی 2011) پەسـەندی کـرد، بەرزکردنـەوەی سـەقفی قەرزەکان بەبڕی دوو ترلیۆن و چوار سەد ملیار دۆلار بـە دوو قۆنـاغ تـاوەکو کۆتـایی 2012 دەبـێ، ئـەم بەرزکردنەوەیە داوای دیموکراتەکان بوو بۆ بەردەوام خزمـەتکردنی قـەرزەکانیان لەلایـەك‌و لەلایـەکی تریشەوە بەرزنەکردنەوەی ئەو سەقفە لە ماوەی چەند مـانگێکی تـردا. هـەروەها کەمکردنـەوەی خەرجییەکانیش بەهەمان بڕ دوو قۆناغ دەگرێتەوە، یەکـەم قۆنـاغی لەگـەڵ ئیمزاکردنـی ڕێککەوتنەکـەدا دەسـتبەجێ دەخرێتـە بـواری جێبەجێکردنـەوە، کـە بەهاکـەی (1000) مليـار دۆلارە کـە (10) سـاڵ دەخایـەنێت، کـە خەرجییـەکانی بـەرگری و کەرتـە ئابوورییـەکانی تـریش دەگرێتـەوە، خەرجییـەکانی بـەرگری لـەماوەی (10) سـاڵی داهـاتوودا بـەبڕی (350) ملیـار دۆلار کەمبکرێتـەوە. کۆمارییـەکانیش

داوایـەکیان جێبـەجێ بـوو، ئـەویش ئەوەیـە کـە نـابێ بـاجی زیـاتر بەسـەر دەوڵەمەندەکانـدا بـسەپێندرێت، لیجنەیەکی پەرلـەمانی لـە هـەردوو حـزب پێکبهێنـدرێ بـۆ بـڕینی (1800) ملیـار دۆلاری خەرجییـە گشتییەکان.

ئەمریکا لە خزمەتکرنی قەرزەکانی بەردەوام دەبێت:

رۆژ لەدوای رۆژ رەوشی ئابووریی ئـەمریکا ئـاڵۆزتـر دەبێ و پایەکانی سەرکردایەتیکردنی ئابووریی جیهـانی لەدەست دەدات، لەدیارترین ئەو پرسانەی پەیوەستە بە ئــەدائی ئــابووریی ئــەمریکاوە، هەڵکــشانی قــەبارەی قــەرزی گــشتیی ئەمریکایــە بــۆ ئاســتی پێوانــەیی، کــە ئێستا خۆی لە (14.5) ترلیۆن دۆلار دەدات، کە دەکاتە (97٪) کـۆی بەرهـەمی نـاوخۆیی ئـەو وڵاتـە. هۆکـاری ســـەرەکی گەشـــەکردنی ئـــەو کورتهێنانـــە گەورەیـــەی ئــابووریی ئــەمریکا بودجــەی گــشتییە، کــە پێــشبینی دەکـرێ تـا (10) سـاڵی تـر، سـاڵانە یـەك ترلیـۆنی تـر بچێتە سـەر ئـەو قـەبارە گەورەیـە، واتـە لـەکۆتایی ئـەم دەیەدا لە2020دا قـەبارەی ئـەو قـەرزە بگاتـە نزیکـەی (25) ترلیـۆن دۆلار، ئەمـەش تەحەدایـەکی گـەورە بـۆ ئــابووریی ئــەمریکا دروســت دەکــا، تــاوەکو بتــوانێ

خزمەتی ئەو قەرزە گەورەیە بکات. هێندێك لەچاودێرانی ئابووری پێیان وایە بۆ ئەوەی ئەمریکا بتوانێ خزمەتی ئەو قەرزە گەورەیە بکا، دەبێ ئابوورییەکەی سالانە بەڕێژەی (5٪) گەشە بکات، ئەوەش بۆ ئابوورییەکی هەڵکەوتووی وەك ئەمریکا ڕێژەیەکی ئێجگار بەرزە، لەکاتێکدا ئەگەر بزانین کە ڕێژەی سروشتی گەشەکردنی ئابووریی ئەمریکا لەنێوەنجیدا (3٪) تێناپەڕێنێت، لەگەڵ ئەوانەشدا هێشتا قەرزەکانی ئەمریکا ئارامترین قەرزە لەسەر ئاستی جیهان، زۆرێك لەو دەوڵەتانەی کە زێدەی دۆلاریان هەیە، بەدەرفەتی دەزانن کە وەبەرهێنان لەو قەرزانەی ئەمریکادا بکەن بەوەی کە لەسەر ئاستی جیهان بە ئارامترین قەرزی دەزانن.

لەساڵی 1980 قەبارەی قەرزە گشتییەکانی ئەمریکا لە یەك ترلیۆن دۆلار کەمتر بوو، (908) ملیار دۆلار بوو، کە دەیکردە (33.6٪) کۆی بەرهەمی

ناوخۆیی ئەمریکا، لە کۆتایی هەشتاکان ئەو قەرزە بۆ سێ هێندەی ساڵی 1980 بەرزبووەوە (3.2) ترلیۆن دۆلار. لەنەوەتەکان نێوەنجی گەشەکردنی قەرزەکانی ئەمریکا پاشەکشێی کرد، ئەو ماوەیە رەوشی دارایی ئەمریکا بەرەوپێشچوونێکی بەرچاوی بەخۆوە بینی، تەنانەت تاوەکو کۆتایی ئیدارەی بیل کلنتۆن بودجەی گشتیی ئەمریکا زێدەی تۆمار دەکرد، رێژەی قەرزی گشتی بۆ کۆی بەرهەمی ناوخۆیی لەنزیکی (57.5٪) بوو، لەساڵی 2000 قەبارەی قەرزی گشتیی ئەمریکا گەیشتە (5.7) ترلیۆن دۆلار.

کاتێك رووداوەکانی (11ی سێپتەمبەری 2001) روویاندا، قەبارەی قەرزی گشتی ئەمریکا نزیکەی (5.8) ترلیۆن دۆلار بوو، وەلێ هەوڵەکانی ئەمریکا بۆ گێڕانەوەی شکۆی ئەمریکاو بەگژداچوونەوەی بنکەو بارەگاکانی تیرۆر، ئاسەواری مەترسیداری لەسەر رەوشی دارایی و قەبارەی قەرزەکانی دانا. بەر لە رووداني

قــەیرانی دارایــی و ئــابووریی جیهــان لەســاڵی 2007 قــەبارەی قــەرزەکانی ئــەمریکا گەیــشتە نزیکــەی (9) ترلیــۆن دۆلار، کــە دەیکــردە نزیکــەی (65٪) کــۆی بەرهــەمی نــاوخۆیی، کەوتنــەوەی قــەیرانی دارایــی و ئــابووریی جیهــان و دارِمــانی کــەرتی نیــشتەجێبوونی ئەمریکا، قەرزی گشتیی ئـەمریکا بـەهۆی ئـەو بەرنامـە زەبەلاحــەی ئیــدارەی ئــەمریکا بــۆ گێرِانــەوەی ئاســتی چالاکییە ئابوورییــەکانی و دەربــازبوون لــەو قەیرانــە، گەورەترین زێدەی تۆمار کرد تاوەکو گەیشتە (14.3) ترلیــۆن دۆلار. دەرئــەنجامی هەڵکــشانی قــەرزەکانی، ئیدارەی ئەمریکا ناچار بوو سەقفی قەرزە گشتییەکانی چــەند جارێــك بەرزبکاتــەوە، تــاوەکو بتــوانێ لــەرِێی قـــــەرزکردنی دۆلاری زیــــاترەوە پێداویــــستییەکانی خەرجییــە گــەورەکانی ئابوورییــەکی زەبــەلاحی وەك ئەمریکا لەلایـەك و، لەلایـەکی تریـشەوە خزمـەتی ئـەو قەرزانەیشی بکا کەلەسەری کەڵەکە بوونە.

یــــەك لەســــیماکانی قــــەرزی گــــشتیی ئــــەمریکا بەرزبوونی رێـژەی بەشـداریی وەبەرهێنـەرانی بیانییـە، لەسـاڵی 2000 بەشـداریی وەبەرهێنــەرانی بیـانی لـە قـەرزی گشتیی ئـەمریکادا نزیکـەی یـەك ترلیـۆن دۆلار بوو، کە زۆربەی زۆری هی وەبەرهێنەرانی ژاپۆنی بوو. بــەڵام ئێــستا ئــەو ژمارەیــە بــۆ (4.5) ترلیــۆن دۆلار بەرزبووەتەوە، بەشـێکی گـەورەی هـی چینییەکانە، کـە بەگـەورەترین هـەڵگری سـەنەداتی ئـەمریکا لـەجیهان دادەنرێـت. بـەپێی ئامارەکـان، چـین خـاوەنی نزیکـەی (1.2) ترلیــۆن دۆلاری ســەنەداتی ئەمریکایــەو دوای ئـەویش ژاپـۆن دێ، کـە خـاوەنی (900) ملیـار دۆلاری سـەنەداتی ئەمریکایـەو بریتانیـاش بـایی (346) ملیـار دۆلار ســەنەداتی لایــە، ســەبارەت بــەو ســەنەداتانەی دەوڵەتە نەوتییەکان هەیانە، پێویـستە ئامـاژە بـۆ ئـەوە بکرێ کۆی سەنەداتی ئـەو (15) دەوڵەتـەی هـەناردەی

نــەوت هەيانــە، نزيكــەی (230) مليــار دۆلارە و دوای ئەمانيش بەرازيل دێ بە (211) مليار دۆلار.

قەبارەی قەرزەکانی ئەمريکا

بەپێی دەوڵەتە سەرەکييەکان تا کۆتايی ئاياری 2011

ولات	بەها	ڕێژە%
چين	1160	8.1
ژاپۆن	912	6.4
بريتانيا	346	2.4
دەوڵەتانی هەناردەی نەوت	230	1.6
بەرازيل	211	1.5

بەکورتی، لەسەرەتای هەزارەی سێیەمەوە ئـەمریکا بەدەست خراپیی رەوشی دارایـی گـشتییەوە دەناڵێنێـت، کـە رووبـەڕووی کورتهێنـانێکی مەترسـیدار بووەتـەوە، لەوکاتـەی کـە ئەگـەرە رەخـساوەکانی بەردەسـتی بـۆ مامەڵەکردن لەگەڵ ئەم کێشەیەدا بەرتەسك دەبێتـەوە، ناتوانێ کۆنترۆڵی نێوەنجی گەشەکردنی قەرزەکانی بکـا، دامـەزراوەکانی پلەبەنـدی ئیئتمـانی زیـاتر دووچـاری دڵـەڕاوکێ بـوون سـەبارەت بـە ئەگـەرەکانی ئـاڵۆزبوونی زیـاتری قـەیرانی قـەرزەکانی ئـەمریکا، رەنگـە بـەهۆی لاوازی سەرکردەکانی حزبی دیموکراتەوە لە کـۆنگرێس بـووبێ، ئەمـەش وایکـرد کـە دامـەزراوەی سـتاندەرد ئەنـدپۆرز لەنیـسانی 2011 پلەبەنـدی ئیئتمـانی قەرزەکانی ئەمریکا لـەجێگیرەوە بـۆ سالب دابـشکێنێت، ستاندەرد ئەندپۆرز هۆکاری سەرەکی ئەو هەنگاوەی بـۆ نارۆشـنی دیـدی ئـەمریکا گەڕانـدەوە لـە چـۆنیەتی

مامەڵــەکردنی لەگــەڵ ئــەو لاســەنگییە داراییانــەی لەبودجەی گشتیدا هەیە.

لەلایــەکی تــرەوە، دامــەزراوەی مــۆدیز هەڕەشــەی ئــەوەی کــرد کــە رەنگــە ئــەویش پلەبەنــدی ئیئتمــانی قەرزەکانی ئـەمریکا دابـشکێنێ ئەگـەر هـاتوو تـا مـانگی تەموزی 2011 سەقفی قەرزەکانی بەرزنەکاتـەوە، یـان ئەگــەر هــاتوو ئــەمریکا لەخزمــەتکردنی قــەرزەکانی راوەستێ، بەبێ حسابکردنی سودی زێدەی سەر ئەو بـڕە پارانەی خزمەت نەکراون. بەپێی راپـۆرتی دامـەزراوەی (CMA) لەمەڕ پلەبەندی قەرزە سیادییەکانی جیهان لــە کۆتــایی ســێ مــانگی یەکــەمی 2011، پلەبەنــدی قەرزی ئەمریکا لە پلەی پێنجەمەوە بۆ پلـەی هەشـتەم پاشەکشێی کـرد، وەلـێ قـەرزی سـیادی ئـەمریکا بـەپێی راپۆرتی ئەو دامەزراوەیە هێشتا لـەنێو باشـترین قـەرزە سیادییەکانی جیهاندایە.

بێگومـان پلەبەنـدی ئیئتمـانی دەوڵەت دەلالـەتێکی گرنگـــە لەمـــەڕ ئەگـــەرەکانی راوەســـتانی دەوڵـــەت لەخزمەتکردنی قەرزەکانی یان ئەگەرەکانی راگەیاندنی ئیفلاسـبوون،، وەلێ ئـەدائی دامـەزراوەکانی پلەبەنـدی ئیئتمانی لە قۆناغی بەر لەقەیرانی دارایـی و ئـابووریی جیهان، گومانێکی گەورەی لەسەر میسداقیەت و توانـای ئـــەو دامەزراوانـــە دروســـتکردووە ســـەبارەت بـــەوەی تاچەند بە دروستی پلەبەنـدی ئیئتمـانی دەخەنـەڕوو و ئەو پلەبەندییە جێـی بـڕواو متمانـە پێکردنـە، چونکە ئەو دامەزراوانە تەرکیز لەسەر هەندێك گۆڕاو دەکـەن، رەنگە ئەوانە لەئامادەکردنی پلەبەندییەکانـدا هەڵـەبن، بـەپێی هێنـدێك لەچـاودێران ئـەوەی ئـەو دامەزراوانـە لەسـەر پلەبەنـدی ئیئتمـانی رایدەگەیـەنن رەنگـە هـیچ بەهایـــەك و میـــسداقیەتێکی نـــەبێ، چـــونکە ئـــەو دامەزراوانـــە لەبنەڕەتـــدا میـــسداقیەتیان لەدەســـتداوە، بەشـێوەیەکی گشتی، ئـەدائی دامـەزراوەکانی پلەبەنـدی

ئیئتمـانی لەپێـشبینیکردنی حاڵەتـەکانی راوەسـتان لەدانەوەی قەرزە سیادییەکاندا خراپ بوو.

پەرچەکرداری ئـەمریکا سـەبارەت بـەو ئاڕاسـتانەی پلەبەنـدی قـەرزی گـشتیی ئـەمریکا یەکـسەر بـوو، تیمۆسـی گایـسنەری وەزیـری خەزانـەی ئـەمریکا زیـاتر لـەجارێك وەبەرهێنـەرە بیانییـەکانی لـە سـەلامەتی قـەرزەکانی ئـەمریکا دڵنیـاکردەوە، کاتێـك ئامـاژەی بـۆ نزمی ئاستی نێوەنجی سود کرد، کە ئەمریکا لەسەر ئەو بنەمایـە قـەرزدەکات، بۆیـە دەبـێ ئـەوە دڵنیـایی بـە وەبەرهێنـەران بـدات، دەکـرێ ئـەوە بەڵگەیـەکی یەکلاکـەرەوەی لاوازی ئەگـەرەکانی راوەسـتانی ئـەمریکا بـێ لەخزمـەتکردنی قەرزەکانیـدا. ئیـدارەی ئـەمریکا جەختی لـەوە کـردەوە کـە دامـەزراوەی (سـتاندەر ئەنـد پـورز) لـە پێـشبینی حـساباتەکانی بودجـەی ئـەمریکادا بەبەهای (2000) ملیار دۆلار هەڵەی کردووە، ئەمـەش هۆکاری نزمکردنی پلەبەندی ئیئتمـانی ئـەمریکا بـووە،

پلەبەندییەکی گومانـاوی بـە هەڵـەی دوو ترلیـۆن دۆلار خــۆی شــایەتی بــۆ خــۆی دەدات. ئــەوەی پــشتیوانی هەڵۆێــستی رەسمــی ئــەمریکا دەکــا، دامــەزراوە سەربەخۆکانی تری پلەبەندییە کـە هیـچیان پلەبەنـدی ئەمریکایان وەك (ستاندەر ئەند پـورز) نـزم نـەکردەوە، ئــەمریکا لای هــەردوو گــەورە ئاژانــسی پلەبەنــدی ئیئتمــانی (مــۆدێز) و (ڤــیچ ریتینگــز) پلەبەنــدی ئیئتمانییەکەی وەك خۆی ماوەتەوە کە بەرزترینە. لای (ستاندەر ئەند پورز)یش لـە ساڵی 1941 وە کـە ساڵی دامەزراندنیەتی ئەمریکا بەرزترین پلەبەندی هـەبووە. وەلێ دامەزراوەکانی پلەبەندی ئیئتمانی بەئاسـانی ئـەو قسانەیان پێ قـوت نـادرێ. دەیانـەوێ لەسـەر ئـەرز ئـەو بەهانانەی وەزیری خەزانە باسی دەکا، ببینن.

سـەقفی قـەرز چییە کـە دامـەزراوەکانی پلەبەنـدی ئیئتمانی باسی لێـوە دەکـەن؟ ئایـا ئـەوە تـا ئـەو رادەیـە گرنگە؟

بەپێی یاسای ئەمریکا سەقفێك بۆ قەرزی ئـەمریکا دیـــاریکراوە، کـــەلێوەی خەزانـــەی ئـــەمریکا دەتـــوانێ سەنەداتی قەرز دەربکا لەشێوەی مەزاددا (عطاءات) بـۆ بـەهای ئـەو سـەنەداتانەو ئـەو نێـوەنجی سـودەی کـە وەبەرهێنەران ئارەزوویانە قـەرز بەحکومـەتی ئـەمریکا بدەن، کە سەقفێکی دیاریکراو بـۆ قـەرزی گشتی دیـاری بکرێ، دەبێ خەزانەی ئەمریکا پێوەی پابەندبێ و نابێ ئەو سەقفە تێپەڕێنێ، جگە لـەوەی کـە دەبـێ حکومـەت داوایەك بۆ بەرزکردنەوەی ئەو سەقفە بخاتە بەردەست کـۆنگرێس و ئـەویش بەیاسـایەك دەریبکـات، لەسـاڵی 1946 وە (100) جار سەقفی قەرزەکان هەموارکراوە، واتـە دەتـوانرێ لـەماوەی یـەك سـاڵدا زیـاد لـەجارێك سـەقفی قـەرزەکان بەرزبکرێتـەوە، بیرۆکـەی بنـەڕەتی سەقفی قەرز بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کـە قـەرزی ئـەمریکا سـنورێکی هـــەبێ و حزبـــی دەســـەڵاتدار نـــەتوانێ بـەئارەزووی خـۆی یـاری پـێ بکـات، بـەپێی دەسـتوری

ئەمریکا کە دەڵێ پتەوی قەرزی ئەمریکا نابێ لەهیچ کاتێکدا جێی گومان بێت.

12ی شوباتی 2010 دووایینجاری بەرزکردنەوەی سەقفی قەرزە گشتییەکانی ئەمریکا بوو، کە بە (14.29) ترلیۆن دۆلار دیاریکرا. لەناوەڕاستی مانگی حوزەیراندا قەبارەی قەرزەکان گەیشتە ئەو سنورە دیاریکراوە، چیدی لە دەسەڵاتی خەزانەی ئەمریکادا نەما سەنەداتی قەرزی نوێ دەربکا، بۆ ئەوەی خەزانە بتوانێ ئەو سەقفە تێپەڕێنێ، دەبێ ئیدارەی ئێستای ئەمریکا داوایەك پێشکەش بەکۆنگرێس بکا تاوەکو ئەویش بە یاسایەك سەقفی قەرزەکان بەرزبکاتەوە. ئیدارەی ئەمریکا زیاد لەجارێك داوای بەرزکردنەوەی سەقفی قەرزەکانی پێشکەش بە کۆنگرێس کرد، کە کانونی دووەمی 2011 سەرەتاکەی بوو بۆ ئەوەی سەقفی قەرزەکان بەبڕی (2.4) ترلیۆن دۆلار بەرزبکرێتەوە، ئەگەر کۆنگرێس ڕەزامەندی لەسەر

نیشان بدا، ئەوا سەقفی نوێی قەرزەکانی ئەمریکا دەبێتە (16.7) ترلیۆن دۆلار.

کێشەکە لێرەدایە، کە کۆنگرێس بەدەست کۆمارییەکانەوەیەو دیموکراتەکان هیچیان پێناکرێ، کۆمارییەکان لەکاتی ئیدارەی بوشدا (7) جار سەقفی قەرزەکانیان بەرزکردەوە، بەڵام ئیستا کۆمارییەکان بەرزکردنەوەی سەقفی قەرزەکان ڕەتدەکەنەوە ئەگەر بێتو ئەو بەرزکردنەوەیە بەرنامەیەکی دیاریکراوی کەمکردنەوەی خەرجی حکومی ئیدارەی ئێستاو کۆنترۆڵی گەشەکردنی قەرزی گشتی لەگەڵدا نەبێت. ڕەتکردنەوەی بەرزکردنی سەقفی قەرزەکان لەلایەن کۆنگرێس چی دەگەیەنێت؟

واتە خەزانەی ئەمریکا ناتوانێ لەمەودوا سەنەداتی نوێ دەربکا ئەگەر هاتوو ئەو سەقفەی تێپەڕاند، واتە ئیدارەی ئەمریکا ئێستا ناتوانێ قەرزی تر بکا تاوەکو لێوەی خزمەتی قەرزە کەڵەکەبووەکانی بکات،

بەسادەیی، ئیدارەی ئەمریکا ئەو ئامرازەی بەدەستەوە نەما کە قەرز لەچین بکا تاوەکو بەهۆیەوە موستەحەقاتی قەرزی ژاپۆن بداتەوە.

ئەم رەوشە لەرووی داراییەوە ئیدارەی ئەمریکا رووبەڕووی ئیحراجییەکی گەورە دەکاتەوە، ناچاری دەکا خزمەتکردنی قەرزەکانی رابگرێ، ئەمەش هەنگاوێکی زۆر مەترسیدارە. بێگومان ئیدارەی ئەمریکا دەتوانێ بۆ رێکخستنەوەی ئەولەویاتی خەرجییەکانی پەنا بۆ هێندێك ئیجرائاتی سنوردار ببا، بەجۆرێك کە بتوانێ لێوەی پابەندی ئیلتزماتەکانی بێ بەئاراستەی خزمەتکردنی قەرزە گشتییەکانی، بۆ نمونە، دەکرێ موچەی فەرمانبەرەکانی نەدا یان پێدانی زەمانی کۆمەلایەتی دوابخا یان پێدانی رەفاهیەتی کۆمەلایەتی وەك پێدانی کەمئەندامان دوابخات، بەلام حکومەت تاکەی دەتوانێ ئەم کارە بکات؟ ئایا حکومەت دەوێرێ ئەمە بکات؟ گایسنەر رایگەیاند کە ئیجرائاتی

زیاتر دەگرێتەبەر بۆ ئەوەی تا 2ی ئابی 2011 پابەندی ئیلتزاماتەکانی بێت، ئەگەر هاتوو کۆنگرێس تا ئەو بەرواره سەقفی قەرزەکان بەرزنەکاتەوه، ئەوا ئیدارەی ئەمریکا ناچار دەبێ خزمەتی قەرزەکانی نەکات.

تائێستا خزمەتنەکردنی قەرزەکان یەك لەئەگەرەکانی ئیدارەی ئەمریکا نەبووه، هەرچەنده هێندێك جار ئیدارەی ئەمریکا خزمەتی قەرزەکانی نەکردووه، بەڵام ئەو راوەستانە بەئەنقەست نەبووه، بۆ نمونە، لەساڵی 1979 ئیدارەی ئەمریکا لەخزمەتکردنی هێندێك لە سەنەداتی خەزانە وەستاوه، کە موستەحەقاتی وەبەرهێنەرانی ئەو سەنەداتانەی کە دەبوو لە 26ی نیسانی 1979 بدرایە، ئەوه بۆ وەبەرهێنەرە تاکەکان بوو، نەك هەموو وەبەرهێنەران، خەزانەی ئەمریکا رایگەیاند بۆ ماوەیەکی کاتی ناتوانێ موستەحقاتی وەبەرهێنەران

بــــدا، دواتـــــر ناچـــاربوو ســــودی دوواکـــــەوتنی ئــــەو موســـتەحەقاتە بــدات، دەرئـــەنجامی ئــەو دوواکەوتنــە نێــوەنجی ئــەو ســودەی کــە ئــەمریکا لێــوەی قــەرزی کـــــردووە، بــــەبڕی (60) خـــــاڵی بنـــــەڕەتی (0.6٪) بەرزبووەوە، دواتر ئەو هەڵکشانە بـەردەوام بـووە، واتـە تێچوونی قەرزکردنی ئیدارەی ئەمریکا بەرزدەبێتەوە.

راســـتە راوەســـتانی ئـــەمریکا لــە خزمـــەتکردنی قەرزەکانی ناگاتە زیادبوونی ئەو تێچوونەی کە لەساڵی 1979 لەئەستۆی گرت، ئـەوکات نێـوەنجی سـود (9 بـۆ 10٪) بوو، بەڵام ئەوەی ئێستا لەسفرەوە نزیکـە، بـەڵام لـــەم کاتـــەدا بڕیـــارێکی لـــەو جـــۆرە کارەســـاتی لێدەکەوێتەوە.

مەترسییەکانی بەرزنەکردنەوەی سەقفی قەرزی ئەمریکا

بەشێکی هەرە گەورەی ئەو کورتهێنانەی ئەمریکا بۆ ئەو خەرجییانەی هەردوو کەرتی بەرگری و ئاسایش دەگەڕێتەوە، کە لەکردەوەو هەڵمەتە سەربازییەکانی دەرەوەی وڵاتەکەی خۆیدا خەرجی کردوون، کە هاوکات بوو لەگەڵ نزمبوونی داهاتی گشتی بەهۆی ئەو لێخۆشبوونی باجەی کە لەدوای رووداوی 2001/9/11 بڕیاری لێدرابوو، کەلەم دووایییەشدا درێژکرایەوە، ئەمەش هۆکاری پاشەکشێی بەرهەم و داهاتی گشتیی ئەمریکا بوو. رەوشی دارایی ئەمریکا، زۆر مەترسیدارە، حکومەتی ئەمریکا ئێستا نزیکەی (40) سەنتی هەر دۆلارێك کە خەرجی دەکات، قەرز

دەکات، بەهۆی نزمی نرخی سودەوە وا دەردەکەوێ کە تێچوونی ئەو قەرزانەی ئەمریکا کردوونی سنوردارە، بەڵام لە ئایندەدا هەر بەرزبوونێکی نرخی سود کارەسات بۆ ئەو وڵاتە دەخوڵقێنیت.

ئەوەی ئاشکرایە تاکە زامنی بەردەوامبوونی ئەمریکا لەخزمەتکردنی قەرزەکانی بەردەوام بەرزکردنەوەی سەقفی قەرزە گشتییەکانیەتی، بۆ ئەوەی خەزانەی ئەمریکا بتوانێ سەنەداتی زیاتر بۆ خزمەتکردنی ئەو قەرزانە دەربکات، واتە ئەمریکا قەرزی تر دەکات بۆ ئەوەی بتوانێ خزمەتی قەرزەکانی پێشووی پێبکات، ئەمەش پەرەسەندنێکی زۆر مەترسیدارە، بەمجۆرە ئەمریکا قەرز بۆ دانەوەی قەرزەکانی تری دەکات.

کاتێک ئەمریکا بڕیاری بەشداریکردنی جەنگی یەکەمی جیهانیدا، بۆ تەمویلکردنی ئەو جەنگە پێویستی بە پارە بوو، ئەو کات یەکەم جار بوو کە

سـەنەداتی خەزێنـەی ئـەمریکا بـەدیار کـەوت. لێـرەوە بیرۆکـەی خـستنەڕوووی سـەنەدات هاتـە گـۆڕێ بـۆ کۆکردنـەوەی پـارە لـە تـاك و دامـەزراوەکان و ئـەو دەوڵەتانەی ئارەزووی وەبەرهێنانیان لـەو سـەنەداتانەدا هەیـە، کـە دەبـوو دوای چـەند سـاڵێکی دیـاریکراو موسـتەحەقاتەکانی بدرێنـەوە، لـەو کاتـەوە حکومـەتی ئەمریکا بەردەوامە لە فرۆشتنی سەنەداتی خەزێنـە بـە ئامـانجی تـەمویلکردنی جـەنگ و پڕکردنـەوەی کورتهێنانی بودجەی گشتی وڵاتەکەی، ئێستا چەندین دەوڵـەتی جیهـان و بـانکی بیـانی و سـندوقەکانی وەبەرهێنان و بانکە ئەمریکاییـەکان قـەرزێکی زۆرریـان لەڕێی کڕینی سەنەداتی خەزێنـەوە لای ئەمریکایـە، کـە ئێستا بۆ یەکەم جارە لە مێژووی ئەو وڵاتەدا کۆی بڕی ئـەو قـەرزە لـە کـۆی بەرهـەمی نـاوخۆیی کـە لـە (14) ترلیۆن دۆلار زیاترە.

لەسەرەوە ئاماژە بۆ ئەگەری ئەوە کرا کە ئەمریکا لەخزمەتکردنی قەرزەکانی خۆی بوەستێت، ئەو ئاسەوارانەی کە دەرئەنجامی هەنگاوێکی لەوە دەکەونەوە چین؟ کۆنگرێسی ئەمریکا ئەگەر تا 2ی ئابی 2011 سەقفی قەرزەکانی بەرز نەکاتەوە ئەوا ئەگەری راوەستانی کاتی ئەمریکا لەخزمەتکردنی قەرزەکانی ئەگەرێکی حەتمی دەبێ، لانی کەم بەپێی روونکردنەوەکەی وەزیری خەزانەی ئەمریکا (تیموسی گایسنەر)، مەبەست لەراوەستانی کاتی، حکومەتی ئەمریکا پێدانی سودی سەر قەرزەکانی بۆ ماوەیەکی دیاریکراو رابگرێت، ئەمەش پێی دەگوترێ Technical Default. بەهاتنی ئاب موستەحەقاتی سەنەداتی ئەمریکا (27) ملیار دۆلار، هەروەها (25) ملیار دۆلاریش موستەحەقاتی کۆبۆنەکانی پێدانی سودی سەر قەرزەکانە، لەبەر ئەوەی خەزانەی ئەمریکا هەموو ئامرازە غەیرە ئاساییەکانی خزمەتکردنی

قەرزەکانی تـا هـاتنی ئـەو بـەروارەی سـەرەوە لەدەسـتدا نامێنێ ئەوا بەناچاری دەبێ لەخزمەتکردنی قەرزەکانی رابوەستێت.

بەڵام ئایا مەعقولە کۆنگرێسی ئەمریکا رەزامەنـدی لەسەر بەرزکردنەوەی سەقفی قەرزەکانی نیـشان نـەداو ئیدارەی باراك ئۆباما ناچار بکا کـە نـەتوانێ خزمـەتی قەرزەکانی وڵاتەکەی بکات، بەمەش ناوبـانگی ئیئتمـانی ئـــەمریکا بخاتـــە مەترســـییەوە. وەڵامدانـــەوەی ئـــەو پرسیارە ئەوەیـە ئەگـەر هـاتوو کۆمارییـەکان کـە ئێـستا لەگۆنگریـــسدا باڵادەســـتن بەرزکردنـــەوەی ســـەقفی قـــەرزەکانی ئـــەمریکایان رەتکـــردەوە، ئـــەوە ئەگـــەری راوەستانی ئەمریکا لە خزمەتکردنی قەرزەکانی دەبێتە ئەگەرێکی راستەقینە. کۆمارییەکان داوادەکەن کە دەبێ بەرزکردنەوەی سـەقفی قـەرزە گـشتییەکان هاوکـات بـێ لەگەڵ پـەیڕەوکردنی پلانێکـی روون بـۆ کـۆنترۆڵکردنی خەرجییە گشتییەکان و پاشانیش قەرزە گشتییەکانیش

بگرێتەوە. بۆچوونی دیاری کۆمارییەکان ئەوەیە کە هەڵگرانی سەنەداتی قەرزی ئەمریکا بە بیرۆکەی راوەستانی کاتی خزمەتکردنی قەرزەکانی قایل دەبن تا ئەو کاتەی رەوشی دارایی ئەمریکا باشتر دەبێ و لەمەودای دووردا توانای خزمەتکردنی قەرزەکانی بەرزتر دەبێتەوە، بەمەش لەڕوانگەی بۆچوونەکەی کۆمارییەکانەوە رەتکردنەوەی بەرزکردنی سەقفی قەرزە گشتییەکان لەبەرژەوەندی هەمووانەدا دەبێ، بەڵام بازاڕ لەم زمانە تێ ناگات، قسەکردن لەسەر ئەوەی ئەمریکا ناتوانێ خزمەتی قەرزەکانی بکات وەبەرهێنەرانی هەموو جیهان دەترسێنێ و، ئەمەش ئەمریکا دەخاتە هەڵوێستێکی زۆر ناخۆشەوە، پێشبینیش دەکرێ ئەگەر ئەوە رووبدات ئەوە ئابووریی جیهان رووبەڕووی مەترسییەکی گەورە بکاتەوە.

لەگەڵ ئەو لۆجیکە بەڕواڵەتەی بەهانەی کۆمارییەکان، وەلێ تێکەڵییەکی زۆری سیاسەتی لەگەڵ

ئابوورییدا تێدایـە، بـەڵکو دەکـرێ بگـوترێ کـە کێـشەی سـەقفی قـەرزەکان لەبنەڕەتـدا کێـشەیەکی سیاسـییە، چونکە لەگەڵ زاڵبوونی کۆمارییەکان بەسەر کۆنگرێسدا بـەدیار کـەوت، وەك دەردەکـەوێ ئـەوان بەرزکردنـەوەی سـەقفی قـەرزەکان بـەئامانجی رێگـرتن لەسـەرکەوتنی ئۆبامـاو گەڕانـەوەی ئـابووریی ئەمریکایـە بـۆ رەوشـی سروشـتی خـۆی، رەتدەکەنـەوە. کۆمارییـەکان نایانـەوێ لـــەکاتی هـــاتنی وادەی هەڵبـــژاردنی ســـەرۆکایەتی ئەمریکادا ئابووریی ئەمریکا لەرەوشێکی باشدا بێت، بۆ ئەوەی دەرفەتی سەرکەوتنی ئۆباما لاواز بێت. ئـەمریکا بـــەردەوام رووبـــەڕووی دیاردەیـــەك دەبێتـــەوە پێـــی دەگـوترێ رەواجـی پـێش هەڵبـژاردن. حزبـی حـوکمڕان لەکاتی نزیکبوونەوەی وادەی هەڵبژاردنەکاندا هەوڵدەدا ئـــابووریی ئـــەمریکا لەباشـــترین حاڵـــدا بـــێ، ئـــەوکات سەرۆکی کاندیدکراو لیـستێکی روونـی لەئەندیکەیتـەرە ئابوورییـەکان لەبەردەسـتدا دەبـێ بـۆ ئـەوەی لێـوەی

لەکاتی هەڵمەتەکانی هەڵبژاردندا باسی دەستکەوتەکانی حزبەکەی خۆی پێ بکات ، لەبەر ئەوەی هەڵبژاردنی داهاتووی ئەمریکا هەڵبژاردنی ئابوورییە نەك سیاسەت، بۆیە کۆمارییەکان دەیانەوێ دیموکراتەکان لە دەرفەتی بەرزکردنی سەقفی قەرزە گشتییەکان نائومێد بکەن تاوەکو نەتوانن بەهۆی زیادکردنی خەرجییەکانەوە رەوشی ئابووریی ئەمریکا باش بکەن، لێوەی دەرفەتی سەرکەوتنیان لەهەڵبژاردنەکان بەهێزتر بکەن. ئەوەی مەسەلەکەی لای ئیدارەی ئێستای ئەمریکا ئاڵۆزتر کردووە ئەوەیە کە کۆماریەکان تەنیا کەمکردنەوەی خەرجییە گشتییەکانیان ناوێ، بەڵکو بەرامبەر بە هەر هەوڵێکی بەرزکردنەوەی نێوەنجی باجیش دەوەستنەوە. لە لاکەی تریشەوە، پلانی ئیدارەی ئێستای ئەمریکا کۆکردنەوەی زێتری باجە بەوەی کە لە پەنجاکانی سەدەی رابردووە ئەو نێوەنجی باجەی ئێستا لەسەر دەوڵەمەندەکان دانراوە

کەمترینە، دەیەوێ ئەو نێوەنجی باجە بگەڕێننەوەی ئەو نێوەنجەی کە لەسەردەمی ئیدارەی بیل کلنتۆندا سەپێندرا بوو.

ئەم رەوشە بەرەو پرسیارێکمان رادەکێشێ، ئایا کۆمارییەکان چەند لەسەر حەقن لەوەی بەرزکردنەوەی سەقفی قەرزەکان رەت بکەنەوە؟ لەساڵی 2006 کۆمارییەکان کەوتنە هەمان هەڵوێستەوە کاتێك لە ئەنجومەنی پیران هیچ ئەندامێکی دیموکراتی دەنگیان بۆ بەرزکردنەوەی سەقفی قەرزی گشتی نەدا. ئەوەی روودەدا یەکلاکردنەوەی حسابی ئازاری ٢٠٠٦ بوو، لەو کاتە ئەنجومەنی پیران بەزۆرینەوەی 52 بۆ 48 دەنگیاندا بۆ بەرزکردنەوەی سەقفی قەرزی گشتی بۆ نزیکەی (9) ترلیۆن دۆلار، وەك چۆن گایسنەر کۆنگرێسی ئاگادارکردەوە کە خۆدزینەوە لەبەرزکردنەوەی سەقفی قەرزەکان ئاسەواری مەترسیداری لەسەر خودی

ئەمریکاییەکان زیاتر دەبێ بەر لەوەی ڕەنگدانەوەی لەسەر دەرەوە هەبێت، وەزیری خەزانەی ئەوکاتیش جۆن سنۆ هەمان کاری کرد، خەزانەی ئەمریکا پرۆسەی دەرکردنی سەنەداتی نوێی دواخست بەهۆی چاوەڕێکردنی پەسەندکردنی بەرزکردنی سەقفی قەرزی گشتی، دوای نیو سەعات لەدواخستن بڕیاری بەرزکردنی سەقفی قەرزی گشتی پەسەندکرا، ئەوەش وای کرد کە جۆن سنۆ بڵێ بەم بڕیارە کۆنگرێس پارێزگاری لە متمانەی تەواو بە توانای ئیئتمانی ئەمریکا کرد، جەختیشی لەسەر ئەوە کردەوە کە حکومەتی ئەمریکا توانای پابەندبوونی بە بەڵێنە ناوخۆییەکان هەیە، بەتایبەتیش ئەوانەی پەیوەندییان بە پێدانی خۆشگوزەرانی و چاودێریی تەندروستییەوە هەیە.

لای خۆیەوە بن برنانکیی سەرۆکی یەدەکی فیدرالی ئەمریکا هاوڕایە لەسەر ئەوەی کە دەبێ کورتهێنانی

بودجەی گشتیی ئەمریکا کۆنترۆڵ بکرێ، بەڵام ئەوەی کۆمارییەکان بانگەشەی بۆ دەکەن بەراگرتنی سەقفی قەرزی گشتیی ئەمریکا بەبەکارهێنانی ئامرازی هەڵەی وەسف دەکات، برنانکی هۆشداری دا لەوەی رێکنەکەوتن لەسەر بەرزکردنەوەی سەقفی قەرزەکان کاریگەری لەسەر بەهای دۆلارو متمانەی دەوڵەتانی تر بە سەنەداتی ئەمریکا دەبێت.

وەلێ ئەوەی جێی ئاماژە پێکردنە، بەرزبوونی رێژەی قەرزی گشتی لەکۆی بەرهەمی ناوخۆیی دەبێ وەك ئەندیکەیتەری ئەگەری شکستهێنانی حکومەت لە خزمەتکردنی قەرزەکانیدا تەماشا نەکرێت، دەکرێ بگوترێ هیچ نێوەنجێکی دیاریکراو نیە کە لێوەی بگوترێ ئەو دەوڵەتە چیدی ناتوانێ خزمەتی قەرزەکانی بکات. بۆ نمونە، دوای جەنگی دووەمی جیهان قەرزەکانی بریتانیا (240٪)ی کۆی بەرهەمی ناوخۆیی وڵاتەکەی بوو، وەلێ ئەو دەوڵەتە نەکەوتە

کێشەوە، هەروەها قەرزی گشتیی ئێستای ژاپۆن نزیکەی (200٪)ی کۆی بەرهەمی ناوخۆیی پێکدێنێ، لەگەڵ ئەوەشدا ژاپۆن ئێستاش دەتوانێ قەرز بکات، بەڵام بەپێچەوانەشەوە، دەوڵەتی تر هەبوون رووبەڕووی قەیران بوونەوە کە رێژەی قەرزەکانیان بۆ کۆی بەرهەمی ناوخۆییان زۆر لەو رێژانە نزمتر بوو، بۆ نمونە، ئەوەی لەساڵی 1998 لە روسیا روویدا کاتێک رێژەی قەرزەکانی (12.5٪)ی کۆی بەرهەمی ناوخۆیی پێکدەهێنا، هەروەها ئەلبانیا کە لەساڵی 1990 رێژەی قەرزەکانی (16.9٪) کۆی بەرهەمی ناوخۆیی پێکدەهێنا.

لەمەوە دەردەکەوێ کە رێژەی قەرز بۆ کۆی بەرهەمی ناوخۆیی وڵات ئەندیکەیتەرێکی باشی خزمەتکردنی قەرزەکان نیە، بەڵکو بەرواری پرۆسەی وەستانی خزمەتکردنی قەرزەکانە، بۆ نمونە، پورتوگال کە مێژوویەکی درێژی لە راگرتنی خزمەتکردنی

قەرزەکانیدا هەیە، بەڵام ئەمریکا هیچی وای نیە، ئەمە چی دەگەیەنێ؟ واتە ئـەمریکا ئـەوکات لەخزمـەتکردنی قەرزەکانی رادەوەستێ کە هیچ ئەگەرێکی لـەوە باشـتری لەبەردەستدا نەبێ، وەلێ هەموو ئاماژەکان دەریدەخـەن کە ئەوە لانی کەم لەم کاتەدا ئەگەرێکی بـاش نیـە، چـی روودەدا ئەگــەر هــاتوو ئــەمریکا لــە خزمــەتکردنی قەرزەکانی وەستا؟ لـە راسـتیدا ئاسـەوارەکانی راوەسـتان لــەم کاتــەدا مەترسـیدار دەبــێ، دەکــرێ لێــرەدا ئــەو ئاسەوارانە کورت بکەینەوە:

یەکـەم: ئیـدارەی ئـەمریکا ناچـار دەبـێ بەتونـدی خەرجییــــە گــــشتییەکانی کەمبکاتــــەوە، چــــونکە خزمەتنـەکردنی قـەرزەکان کاریگـەری لەسـەر توانـای دەرکردنی سەنەداتی نـوێ دەبـێ، ئـەوەش ناچاری دەکا بۆ پەنابردنە بـەر کەمکردنـەوەی زۆری خەرجییـەکان، ئەمەش مەسـەلەی گێڕانـەوەی چالاکییە ئابوورییـەکان بۆ دۆخـی جـاران ئـاڵۆزتر دەکـات. ئـەوەی گومـانی تێـدا

نیــە ناچــاربوونی ئــەمریکا بەگرتنەبــەری سیاســەتی دەســتپێوەگرتن جارێکی تـر ئـەمریکا نغـرۆی بێبـازاڕی دەکـا و پاشەکـشێی دوولایەنــە دەبێتــە حــەتمی لەگــەڵ پاشەکشێی نێوەنجی گەشەکردن و بـەرزبوونی نێـوەنجی بێکاری، کە ئێستا ناکۆکییەکی توند لەنێوان کۆمـاریی و دیموکراتــەکان لەســەر سیاســەتەکانی دەســتپێوەگرتن هەیە، کۆمارییەکان ئارەزووی کەمکردنەوەی خەرجییـە گــشتییەکانیان هەیــەو، بــاراك ئۆبامــاش پێــشنیاری بلۆککردنی خەرجییە بنەڕەتییـەکانی وەك تەندروسـتی و بـــەرگری دەکـــات، لەکاتێکـــدا خەرجییـــەکانی وەبــەرهێنانی خوێنــدن و داهێنــان زیـاد دەکـا تــاوەکو ئــەمریکا بەهۆیــەوە بتــوانێ پارێزگـاری لـە ریزبەنـدی خۆی لەسەر ئاسـتی ئـابووریی جیهـانی بکـات، لەلایـەکی ترەوە، راسـتە ئـەمریکا توانـای زیـادکردنی داهاتـەکان و سنورداركردنی خەرجییەكانی خۆی هەیە لانی کـەم بـۆ ئـەوەی رێـژەی قـەرزە گـشتییەکەی بـۆ کـۆی بەرهـەمی

ناوخۆیی خۆی جێگیر بکات، بەڵام کێشەکە لەوەدایە کە ئێستا کاتێکی گونجاو نییە بۆ ئەوەی ئەو هەنگاوە بنێت، چونکە تاوەکو ئەو گوشارانەی رووبەڕووی ئەمریکا بووەتەوە زیادبکا ئەوا بەهەمان ئاست گوشارە داراییەکانیش بەردەوام دەبن.

دووەم: ئەوەی گومانی تێدا نیە ئەگەر هاتوو ئەمریکا لەخزمەتکردنی قەرزەکانی رابوەستێ، ئەوا بازاڕەکانی جیهان دەتۆقێن، رەنگە ئەوەش شۆکێکی زۆر گەورە لە بازاڕی ئسوڵە داراییەکانی، نەك تەنیا ئەمریکا، بەڵکو هەموو جیهان دروست بکات، بەتایبەتیش بازاڕی پشکەکان کەپێشبینی دەکرێ زیاتر لەوانی تر بکەوێتە ژێر کاریگەرییەکەیەوە، ئەوەش رەنگە فەوزایەکەی گەورە لەبازاڕەکانی جیهان بخولقێنیت، ناشتوانرێ پێشبینی ئەو ئاسەوارانە بکرێ کە دەرئەنجامی ئەو هەنگاوە دەکەوێتەوە، خراپترینیان ئەوەیە کە قەیرانێکی دارایی تری جیهانی

لێبکەوێتــەوە، وەك چــاودێرانی ئــابووریش پێــشبینی دەکەن ئـەوە ئـابووریی جیهـان بـەرەو دارمـانێکی خێـرا دەبـات، بـە لەبەرچـاوگرتنی ئـەو رەوشـەی کـە ئێـستا ئابووریی جیهانی پێدا تێپەڕ دەبێت.

ســـێیەم: دامـــەزراوەکانی پلەبەنـــدی ئیئتمـــانی پلەبەنــدی قــەرزی ئــەمریکا کەمدەکاتــەوە، ئەمــەش ئەگەری ئەوەی هەیە کە سەنەداتی ئەمریکا بگۆڕێ بـۆ سەنەداتێك کە لەسەر ئاسـتی جیهـان ئەرزشـی نـەمێنێ، ئەم حاڵەتە وەبەرهێنەرانی قەرزی ئەمریکا هاندەدا بـۆ ئەوەی داوای نێوەنجی دەستهاتی بەرزتر بکەن، بەمـەش ئــەمریکا ناچـار دەبـێ تێـچوونی زۆرتـر بەقـەرزەکانی بـدات، تـا ئەوکاتـەی دەتـوانێ جـارێکی تـر پلەبەنـدی ئیئتمـانی ئێـستای خـۆی بەدەسـت بهێنێتـەوە، لەگـەڵ هەر زیادبوونی دەستهاتی داواکراو لەسەر سەنەداتەکانی ئــەمریکا رێــژەی خزمــەتکردنی قــەرزەکان بــۆ کــۆی خـەرجی گـشتیی ئـەمریکا زیـاد دەکـات، دوای ئـەمیش

بــاری شــانی باجــدەرانی ئــەمریکا قورســتر دەبــێ، بــەحوکمی گــەورەیی قــەبارەی قــەرزەکانی ئێــستای ئــەمریکا پێــدانی ســودی ســەر قــەرزەکان بــەهۆی بەرزبوونی تێچوونی خزمەتی قەرزەکان رەوشی دارایی ئەمریکا دەهەژێنێ و گێڕانەوەی پلەبەندی ئیئتمانی ئەمریکا لەمەودای نزیکدا قورستر دەکات. زیاتر لەوەش بەرزبوونی پێدانی سودی سەر قەرزەکان کاریگەریی سلبی لەسەر نێوەنجی گەشەی ئابووری دەبێت.

چـوارەم: خزمەتنەکردنی قەرزەکان دەبێتە هۆی گوشارخستنی زیاتر لەسەر دۆلار کە خۆی لەبنەڕەتدا نزمە، لەسایەی ئەو سیاسەتانەی ئێستا پەیڕەو دەکرێن هیچ هیوایەك نیە کە رەوشی قەرزەکان لە ئایندەیەکی دیاردا باش بێ، ئەو قەرزە گشتییە سەرچاوەیەکی نادیاری گوشاری بەردەوام دەبێ بۆ سەر رەوشی جیهانی دۆلار، بــەهای دۆلار بەشــێوەیەکی چــاوەڕواننەکراو لەبەرامبەر بە دراوەکانی تردا پاشەکشێ دەکا، رەنگە

ئەمـەش گوشـارەکانی ئێـستای سـەر دۆلار زیـاتر بکـات، بەوەی کە هانی دەوڵەتانی جیهان بـدا بەئاراسـتەی خـۆ ڕزگارکردن لە دۆلار وەك دراوی یەدەکی جیهان هـەنگاو بنێن.

پێنجـەم: وەبەرهێنـەران دەرئـەنجامی پاشەکـشێی بەهای دۆلار زیانێکی گـەورەیان پـێ دەگـات، بەتایبـەتی ئەو وەبەرهێنەرانەی کە ئیـستحقاقاتی سـەنەداتەکانیان نزیك بووەتـەوە، پێـشتر بـەدۆلاری بـەهێز قـەرزیان بـە ئەمریکا داوەو ئێستا قەرزەکانیان بە دۆلاری تاڕادەیـەك نزمتر وەردەگرنەوە، بێ گومـان ئـەوە کاریگـەری لەسـەر وەبەرهێنـەرە سـەرەکییەکانی قـەرزی ئـەمریکا دەبـێ، نمونەی چین بەو پێیەی کە گـەورەترین قـەرز پێـدەری ئەمریکایە، لەبـەر ئـەوەی ئاسـەوارەکانی بڕیـارێکی لـەو جۆرە لەسەر بـەهای دۆلارو بـەهای وەبەرهێنـەرەکانیان لەقـەرزی ئـەمریکا جـێ بایـەخی چـینییەکان دەبێـت. لەبـەر ئـەوە گومـانی تێـدا نیـە چـین ڕێگـری ئـەمریکا

دەکات لەوەی هەنگاوێکی لەو جۆرە بنێ، بۆیە چین ئەمریکای لەهەنگاوێکی لەو جۆرە ئاگادار کردەوە، بەوەی کە ئەوە یاریکردنە بەئاگر ئەگەر هاتوو دەستبەرداری خزمەتکردنی قەرزەکانی بێت. ئایا ئەمریکا ئەو ئاگادارکردنەوانە بە جدی وەردەگرێ؟ رەنگە وەڵامەکە نەخێر بێ، راستە قەرزدەرە سەرەکییە گەورەکانی ئەمریکا چین و ژاپۆن و بریتانیایە کە هەوڵی جۆرێك لەهەمەرەنگکردن دەدەن بەدور لە قەرزی ئەمریکا وەلێ ئێستا ئەو دەوڵەتانە لە وەبەرهێنان لەیەدەکە قەبارە گەورەکانیان بە دۆلار، جگە لەقەرزی ئەمریکا هیچ ئەگەرێکی تریان لەبەردەستدا نیە، بەو پێیەی کە لەگەڵ هەموو ئەوانەی روودەدا هێشتا قەرزی ئەمریکا پەناگەی ئارامی ئەو وەبەرهێنانە زەبەلاحانەیانە.

شەشەم: لەگەڵ بەرزبوونی مەیلی نێوەنجی دەستهاتی سەر قەرزەکانی ئەمریکا ئەوا تێچوونی

خزمـەتی قـەرزەکان لەسـەر بودجـەی گـشتیی ئـەمریکا بەرزدەبێتەوە، ئەوەش ئەمریکا دەخاتە نێو ئەلگۆیـەکی پیـــسی (Vicious Circle) قـــەرزی گـــشتییەوە، مەبەست لـە ئـەلگۆی پیـسی قـەرزی گـشتی، بـەرزبوونی قەبارەی قەرزی گشتیی ئەمریکا لەسایەی بەرزی نـرخی سود دەبێتە هۆی زیادبوونی خزمـەتی قـەرزی گـشتی و زیادبوونی ئاستی خەرجییە گشتییەکان، بەمەش بەهای کورتهێنـانی بودجـەی گـشتی بەرزدەبێتـەوە، دواتـریش پێویستی زیاتر بەقـەرز، هەڵکشانی تێـچوونی خزمـەتی قـەرزی گـشتی و زیـادبوونی ئاسـتی خـەرجی گـشتی و کورتهێنان و قەرز، بەمجۆرە ئابووریی ئەمریکا دەچـێتە نێو گێژاوی قەرزارییەوە، ئەگەر هاتو ئەمریکا نـەتوانێ کـۆنترۆڵی گەشـــەکردنی قـــەرزی گـــشتی بکـــاو ئاســـتی قـەرزکردنی زیـاتر لـە هاووڵاتیـان بـە بیانییەکانیـشەوە لغاوبکات.

ئـەمریکاو جیهـان دەتـوانن خۆیـان لەهـەموو ئـەو مەترسـیانە رزگـار بکـەن ئەگـەر هـاتوو ئـەمریکا لەخزمـەتکردنی قـەرزە گـشتییەکانی بـەردوام بێـت. گومانیشی تێدا نییە وەك لە دواتر باسی لێوە دەکـەین کە ئیدارەی ئەمریکا و کۆنگرێس دەگەنـە رێککەوتنێك سەبارەت بـە سـەقفی قـەرزەکان، هەرچـەندە ئـەوە ئـەو کێشە هەیکەلیەیە کـە رووبـەڕووی ئـەمریکا بووەتـەوە، چارەسەر ناکات، رەنگـە کۆمارییـەکان لەسـەر حـەق بـن کاتێـك جـەخت لەسـەر ئـەوە دەکەنـەوە کـە دەبـێ بەگرنگییـەوە مامەڵـە لەگـەڵ کێـشەی راسـتەقینەی قـەرزەکانی ئـەمریکا بکرێـت، بـەرزکردنی سـەقفی قەرزەکان کێشەکە چارەسەر ناکا بەقەدەر ئەوەی زیاتر ئاڵۆزی دەکات، کاتێك حکومەتی ئـەمریکا لەسایەی دوو راسـتی گرنگـدا هەسـت بەئاسـانی قـەرزکردن دەکـات، یەکـەمیان، ریزێکـی درێـژی وەبـەرهێنی بیـانی هەیـە ئامـادەی کـڕینی سـەنەداتی ئـەمریکان، دووەمیـان، ئـەو

وەبەرهێنەرانە ئامادەن بە نێوەنجی زۆر نزمی سود قەرز بە ئەمریکا بدەن، نزمی نێوەنجی سودەکان تێچوونی قەرز لەسەر ئەمریکا کەمدەکات، هەر ئەمەشە هانی ئەمریکا دەدات تاوەکو سەنەداتی نوێ دەربکاو قەرزەکانی زیاتر بێت. کەواتە پرسی بەرزکردنی سەقفی قەرزی گشتی کاکڵەی مەسەلەکەیە، کێشە سەرەکییەکەیش پەنابردنی ئەمریکایە بۆ بەرزکردنی سەقفی قەرزەکانە کە ئێستا زۆر بەرزبووەتەوە، بۆیە بۆ ئەمریکا گرنگ ئەوەیە بەدوای رێگەیەکدا بگەڕێ تاوەکو لێوەی نێوەنجی گەشەکردنی قەرزە گشتییەکانی بۆ کۆی بەرهەمی ناوخۆیی خۆی کەمبکاتەوە، بۆ ئەوەی لەمەودا دووردا هەڕەشە لە توناکانی ئەمریکا لەخزمەتکردنی قەرزەکانی نەکات.

قەرزی گشتیی ئەمریکا

قــەرزی گــشتیی هــەر دەوڵــەتێك دەرئــەنجامی کورتهێنانی بەردەوامی بودجەی گشتیی ئەو دەوڵەتەیە، کورتهێنـانی بودجـەی گـشتیی دەرئـەنجامی دوو هێـزی دژبەیەکـە، واتــە بــەدوو ئاراسـتەی پێـچەوانەی یـەك کاردەکەن، هێزی یەکەم، داهاتی گشتییەو دووەمیـشیان خەرجییــە گــشتییەکانە. ئەگــەر بێتــو خەرجییــە گـشتییەکانی وڵات لـە داهـاتی گـشتی زیـاتر بـوو، ئـەوا بودجــەی گــشتی کــورت دەهێنێــت، دەبــێ حکومــەت تــەمویلی ئــەو کورتهێنانــە بکـا، کـە لـەڕێی قـەرزەوە پڕدەکرێتـەوە، واتـە لەڕێگـەی خـستنەڕووی سـەنەداتی حکومی بـۆ فرۆشـتن، ئـەوەی قـەبارەی قـەرزی گشتیی دەوڵــەت بەرزدەکاتــەوە، ئەگــەر هــاتوو نێــوەنجی گەشــەکردنی قــەرزی گــشتیی دەوڵــەت لــە نێــوەنجی گەشــەکردنی بەرهــەمی راســتەقینە گــەورەتر بێــت، ئــەوکات رێــژەی قــەرزی گــشتی بــۆ کــۆی بەرهــەمی نـــــاوخۆیی روو لـــــەزیادبوون دەکـــــا، بێگومـــــان

پێچەوانەکەشی راستە ئەگەر هاتوو بودجەی گشتی زێدەی هەبوو.

لەم ماوەیەی دووایدا دەرئەنجامی ئەو ترس و دڵەڕاوکێیەی بەسەر بازاڕەکانی نەخت و داراییدا زاڵ بوو، لەوەی کە ئەمریکا نەتوانی خزمەتی قەرزەکانی بکات، قەرزی گشتیی ئەمریکا بووەتە جێی قسەو باسی هەموو ناوەندەکانی جیهان، ئەگەر هاتوو کۆنگرێس نەگاتە رێککەوتنێك بۆ بەرزکردنەوەی سەقفی قەرزەکان، وەك لەسەرەوە باسی لێوەکرا، ئەوا رەوشی ئابووریی جیهان بەگشتی و بازاڕەکانی دارایی و نەخت دووچاری ئاڵۆزییەکی گەورە دەبێتەوەو ئەگەری ئەوەش لەئارادایە وەك چاودێرانی ئابووری پێشبینی دەکەن کە قەیرانێکی تری ئابووری و دارایی رووبداتەوە. لێرەدا هەوڵدەدرێ وەڵامی ئەم پرسیارانە بدرێنەوە کەپەیوەندییان بە قەرزی گشتیی ئەمریکایەوە هەیە، لەوانە: قەرزی ئەمریکا چییە؟ بۆچی ئەو قەرزە بەو

جۆره گەشـه دەكـا كـه جیهـانی رووبـەڕووی دڵـەراوكێ كردووه؟ ئاراستەكانی ئاینـدەی ئـەو قـەرزه چییه؟ ئایـا قەرزی گشتیی ئەمریكا هەڕەشـەیەكی راسـتەقینەیه بـۆ ئابووریی ئەمریكا و هەروەها بۆ ئابووریی جیهان؟

كـۆی قـەرزی گـشتیی ئـەمریكا بەسـەر دوو بەشـدا دابـــەش دەبـــێ، یەكـــەمیان، قـــەرزی گـــشتی كـــه هـــی هاووڵاتیانـــه ، دووەمیـــشیان ئـــەو قەرزەیـــه كـــه هـــی حـــساباتی حكـومیی فیدرالییـــه، واتـــه لایـــەكی قـــەرزه گشتییەكانی حكومی بریتییه لەو قەرزه حكومییەی كه لایەنه حكومییەكان به حكومـەتیان داوه. مەبەسـت لـه قـــەرزی هاووڵاتیـــان كـــه تـــاك و دامـــەزراوه داراییـــه هەمـــەجۆرەكان، وەك بانـــك، بـــه بانكـــەكانی یـــەدەكی فیدرالییـەوه، هـەروەها كۆمپانیاكـانی دڵنیـایی و بیـانی وەك بانكـــه ناوەندییـــەكانی دەوڵـــەتانی جیهـــان و سندوقەكانی سامانی سیادی بـه حكومـەتی ئـەمریكایان داوه. قەرزی لای حساباتی حكومی ئەو سەنەدانەیه كـه

سندوقەکانی حکومی دەیکرن، لەدیارترین ئەو حسابە حکومییانەی کە خاوەن قەرزی گشتیی ئەمریکان سندوقەکانی زەمانی کۆمەڵایەتی، سندوقی موچەی مەدەنی و سندوقی موچەی سەربازەکان و سندوقی چاودێریی تەندروستییە.

لەنێو ئەو دوو پێوانەی قەرزی گشتیدا، بەشێوەیەکی سەرەکی جەخت لەسەر رێژەی قەرزی گشتی لای هاووڵاتیان بۆ کۆی بەرهەمی ناوخۆیی دەکرێتەوە، کە نزیکەی (63٪) کۆی بەرهەمی ناوخۆییە، بایەخی ئەو قەرزەی کە هاووڵاتیان خاوەنین ئاستی ئەو تەنگ پێ هەڵچنینەی حکومەت بۆ کەرتی تایبەت لەبازاڕی ئیئتمانی تایبەتدا دەردەخات، بەوەی ئەم قەرزە پاشەکەوتە ناوخۆیی و ئەو پاشەکەوتە بیانیانەش کە دێنە نێو ئەمریکاوە هەڵدەلوشێت، پاشان کێبڕکێی وەبەرهێنانی کەرتی غەیرە حکومیش دەکات. لەلایەکی تریشەوە، حکومەت دەتوانێ خزمەتکردنی

قـەرزەکانی حـساباتی حکـومی دوا بخـا بـەبێ ئـەوەی کاریگەری لەسەر کێشە ئیئتمانییەکەی هەبێت، ئەمـە بەپێچەوانەی ئەو قەرزانەیـە کـە هاووڵاتیـان خـاوەنین، ئەگەر هاتوو حکومەت لە خزمەتکردنیان بوەستێ ئـەوا پلەبەندی ئیئتمانی وڵات بەشێوەیەکی گەورە پاشەکشێ دەکـات، ئـەوەش تێـچوونی قـەرزکردنی دەوڵـەت بەرزدەکاتەوە.

لەساڵی 2010 ژمارەی راستەقینەی کۆی قـەرزی گشتیی ئەمریکا گەیشتە (13.528) سێزدە ترلیۆن و پێـنج سـەد و بیـست و هەشـت ملیـار دۆلار، لەوانـە (9.019) ملیـاری ئـەو قـەرزە بـوو کـە هاووڵاتیـان خـاوەنی بـوون، (4.509) ملیـاری ئـەو قـەرزە خاوەنەکەی حساباتی حکومییە، واتە دوو لەسەر سێی ئـەو قـەرزە گـشتییەی ئـەمریکا هـی هاووڵاتیانـە، سێ یەکەکـەی تـریش هـی حـساباتی حکومییـە. تـا ئێـستا

مەزنـدەکاری قـەرزی گـشتی ئـەمریکا بـۆ سـاڵی 2011 نزیکەی (14.5) ترلیۆن دۆلارە.

شـرۆڤەی وردی پەرەسـەندنەکانی قـەرزی گـشتیی ئەمریکا دەریدەخا کە بەدرێـژایی مێـژوو دوو فاکتـەری سـەرەکی لـە گەشـەکردنی قـەرزی گـشتیی ئـەمریکادا بەرپرسن، یەکەمیان تێچوونەکانی جەنگ، دووەمیشیان بێبازاڕییـە، یـان پاشەکـشێ کردنـی ئاسـتی چـالاکییە ئابوورییەکانـە، کـە بەهۆیـەوە داهاتـە گـشتییەکان بەشـێوەیەکی فـراوان پاشەکـشێ دەکـا، یـان حکومـەت ناچـار دەبـێ ئاسـتی خـەرجی پێویـست بـۆ هانـدانی ئابوورییەکـەی و پێـدانی دڵنیـایی بێکـاری (تـأمين البطالـة) بەرزبکاتـەوە، دەرئـەنجامی ئـەو هەنگاوانـە بودجـەی گـشتی دووچـاری کورتهێنـان دەبێتـەوە، یـان کورتهێنانەکـەی زیـاد دەکـا ئەگـەر هـاتوو بودجەکـەی پێشتر دووچاری کورتهێنان هاتبێتەوە، ئەمەش بـەدوای خۆیدا ئاستی قـەرزە گشتییەکان بەرزدەکاتـەوە، کاتێـك

ئاسەوارەکانی ئەو دوو هۆکارە لە مێژووی دارایی ئەمریکادا لابەرین دەردەکەوێ کە قەرزی گشتیی ئەمریکا بەشێوەیەکی سەرنجڕاکێش نزمدەبێتەوە.

کاتێکیش ئەو دوو هۆکارە پێکەوە دەبن، ئەوا کاریگەرییان لەسەر کورتهێنانی بودجەی گشتیی ئەمریکا زۆر گەورە دەبێت، ئاستی قەرزە گشتییەکانیش زۆر بەرزدەکاتەوە، بەدرێژایی مێژووی ئەمریکا قەرزی گشتیی ئەمریکا بە قۆناغی هەمەجۆردا تێپەڕیوە، چ ئەو ئاستی قەرزانە بەرزبووەتەوە یان نزمبووەتەوە، ئەوەش بەپێی پەرەسەندنەکانی ئەو هۆکارە روودەدات.

بۆ نمونە، جەنگی یەکەمی جیهان بەپێوانەکانی ئەو سەردەمە، بودجەی گشتیی ئەمریکای رووبەڕووی کورتهێنانێکی گەورە کردەوە، کە لەماوەی نێوان 1917 بۆ 1919 گەیشتە (23) ملیار دۆلار. وەلێ بوژانەوەی ئابووری لەبیستەکان بودجەی گشتی سەری کرد. ئەو زێدەیە ئاسەواری ئەو کورتهێنانەی بەهۆی قەرزی

گشتییەوە دروست بوو بوو تاوەکو کارەساتی بێبازاڕی گەورەی جیهانی ساڵی 1928 هات، کەمکردەوە، هێندەی پێ نەچوو کە ئابووریی ئەمریکا رووی لەبوژانەوە کرد، تاوەکو جارێکی دی جەنگی دووەمی جیهان دەستی پێکردەوە. بێبازاڕی گەورەو جەنگی دووەمی جیهان کورتهێنانی بودجەی گشتی گەیاندە ئاستێکی پێوانەیی، ئاستی قەرزی گشتی لە نزیکەی تەنیا (16) ملیار دۆلارەوە لەساڵی 1930 گەیاندە 271 ملیار دۆلار لەساڵی 1946، ئەوەش رێژەی قەرزی گشتی لە کۆی بەرهەمی ناوخۆیی لە 16٪ وە بۆ 122٪ لەهەمان ماوەی سەرەوەدا، بەرزکردەوە.

لەداتاکانی دارایی ئەمریکا تێبینی ئەوەش دەکرێ کە رێژەی کورتهێنانی بودجەی گشتی بۆ کۆی بەرهەمی ناوخۆیی ئاسەواری ئەو دوو هۆکارەی لەسەرەوە ئاماژەیان پێدرا لەسەرە، بۆ نمونە، ماوەی هەردوو جەنگی کۆریاو ڤێتنام، هەروەها بێبازاڕی

هــەردوو ســاڵی 1975 و 1976، ڕێــژەی کورتهێنــانی بودجـــەی گـــشتی بـــۆ کـــۆی بەرهـــەمی نـــاوخۆیی بەرزکردەوە. وەلێ ڕێژەی گەشـەکردنی کۆی بەرهـەمی ناوخۆیی لەڕێـژەی گەشـەکردنی قـەرزی گشتی بـەرزتر بـوو، بۆیـە ڕێـژەی قـەرزی گـشتی بـۆ کـۆی بەرهـەمی نــاوخۆیی بەشــێوەیەکی فــراوان پاشەکــشێی کــرد، تــا لەساڵی 1974 گەیشتە نزمترین ئاستی کە (33.6٪).

لەساڵی 1982 ئەمریکا بەشێوەیەکی فراوان بـاجی کــەمکردەوە، ئەمــەش بــووە هــۆی پاشەکــشێ کردنـــی داهــاتی گــشتیی دەوڵــەت، هاوکــاتیش خەرجییــەکانی بــەرگری زۆر زیــادی کــرد، کــە کورتهێنــانی بودجــەی گشتیی لەدەیەی داهاتوودا زیادکرد کـە سـاڵانە نزیکـەی (200) ملیــار بــوو، ئــەو زیادبوونــەی قــەرزی گــشتیی ئەمریکا ڕێچکەیەکی جیاوازی لەوانـەی پێـشووی گـرت، کـە قـەرزی گـشتیی ئـەمریکا بـۆ یەکـەم جـار لەسـاڵی 1981 (1) ترلیـۆن دۆلاری تۆمـارکرد، لەسـاڵی 1992

کۆی قەرزی گشتی گەیشتە نزیکەی (4) ترلیۆن دۆلار، دەرئـەنجامی ئـەوەش ڕێـژەی قـەرزی گـشتی بـۆ کـۆی بەرهەمی ناوخۆیی بۆ (64٪) بەرزکردەوە.

لەسـاڵی 1992 وە دارایـی ئـەمریکا پەرەسـەندنی ئیجـابی گرنگـی بـەخۆوە بـینی، کاتێـك کورتهێنـانی بودجەی گشتی پاشەکشێی کرد بـەجۆرێك کـە لەسـاڵی 1998 بودجەی گشتی بۆ یەکەم جار لەساڵی (1970)وە زێـدەی تۆمـارکرد، تاسـاڵی 2001 بـەردەوام بـوو، لەساڵی 2001 ڕێژەی قەرزی گشتی بۆ کۆی بەرهـەمی ناوخۆیی بۆ (56.4 ٪) پاشەکشێی کرد.

لەساڵی 2001وە ڕەوشی ئـابووریی ئـەمریکا دارِمـا کـە هاوکاتی هێرشـەکانی 11 ئـەیلول بـوو، لـەو ساڵەدا دوو پەرەسـەندنی زۆر گـرنگ ڕوویـدا، یەکـەمیان پەسەندکردنی کەمکردنەوەی باجەکان بوو بۆ ئـەوەی یارمەتیـدەری کـەرتی تایبـەتی بـێ تـاوەکو بتـوانێ ئاسـەواری قەیرانەکـە تێپـەڕێنێ، دووەمیـشیان

دەستپێکردنی هەڵمەتی ئەمریکا بوو دژ بە تیرۆری جیهانی، جۆرج بوش ئامادەکاری بۆ هێرشکردنە سەر ئەفغانستان و دواتریش بۆ سەر عیراق دەستپێکرد، دەرئەنجامەکەیشی ئەوە بوو کە جارێکی تر بودجەی ئەمریکا لەساڵی 2002 کورتهێنانی بەبڕی (158) ملیار دۆلار تۆمارکرد.

لەکۆتایی 2007 ئابووریی ئەمریکا نغرۆی بێبازاڕی بوو، قەیرانی ئابووری و دارایی لەگەڵ ئیفلاسبوونی بانکی لیمان برازەر لە2008 دەستی پێکرد، ئاستەکانی بێبازاڕی دەرئەنجامی قەیرانی کەرتی خانوبەرەی ئەمریکا قوڵترکردەوە، لەوەڵامی ئەو ڕەوشەدا کەمکردنەوەی باجی زێتر پەسەندکرا، ئەمە لەکاتێکدا بوو کە داهاتە گشتییەکان و ئاستی چالاکییە ئابوورییەکان بەهۆی بێبازاڕییەوە پاشەکشێیان کرد، هەروەها خەرجییەکانی باربووکردنی بێکاریی و شێوە خەرجییە گشتییەکانی تر بە ئامانجی سوککردنی

ئاسـەوارەکانی قـەیرانی ئـەمریکا زیـادیکرد، لەهـەمان کاتیـشدا خەرجییـەکانی بـەرگری بـەرزبوو، هـەموو ئەمانـە بوونـە هـۆی گەڕانـەوەی کورتهێنـانی بودجـەی گشتی بۆ ئاسـتێکی مێـژووی کـە لەمێـژوویی ئـەمریکادا بێ وێنەبوو.

لەسـەرەتای 2009 **و ئـەو هاندانـە گـەورە داراییـە کورتهێنانی بودجەی گشتیی ئەمریکا رێچکەیەکی گـرت کەپێـشتر پێـی نەگەیـشت بـوو، کاتێـك کـە کورتهێنـانی بودجــە لەســاڵی** 2009 **گەیــشتە** (1.413) **ترلیــۆن دۆلار، لەسـاڵی** 2010**ش کورتهێنـانی بودجـە گەیـشتە** (1.294) **ترلیـۆن دۆلار. چـاودێرانی ئـابووری قـەرزی ئەمریکا ساڵانی** 2009 **بۆ** 2011 **بـە مەترسیدارترین سـاڵانی دارایـی لەمێـژووی دارایـی ئـەمریکا دادەنرێـت. دەرئەنجامی ئەو پەرەسەندنانە قەرزی گشتیی ئـەمریکا گەیــشتە ئاســتێکی زۆر مەترســیدار. لەســاڵی** 2008 **رێــژەی قــەرزی گــشتی بــۆ کــۆی بەرهــەمی نــاوخۆیی**

گەیشتە نزیکەی (70٪) و، لە 2010 ئەو ڕێژەیە بۆ (93٪). لە 2011شدا مەزندە سەرەتاییەکان ئاماژە بۆ ئەوە دەکەن کە قەرزی گشتیی ئەمریکا دەگاتە (14.5) ترلیۆن دۆلار، کە دەکاتە (97٪) کۆی بەرهەمی ناوخۆیی ئەمریکا.

لێرەدا جێی خۆیەتی ئاماژەی پێ بدرێ، بەشێکی ئەو قەرزە ئیدارەی ئەمریکا بۆ کڕینی ئسوڵی دارایی تایبەت تەرخانی کردبوو بەئامانجی سووککردنی ئاسەواری قەیرانی دارایی لەسەر بازاڕی دارایی و هاندانی ئابووریی ناوخۆیی، ئەو ئسوڵە داراییانە وەك قەرەبووکردنەوەیەکی هەندەکی ئەو زیادبوونی قەرزە دادەنرێ، دەکرێ بەهای بازاڕی ئەو ئسوڵانە بەرزبێتەوە ڕەنگە ئەو بەرزبوونەوەیە ببێتە هۆی کەمکردنەوەی ئاسەواری زیادبوونی قەرزەکان کاتێك لەئایندەدا ئەو ئسوڵانە لەکۆڵدەکاتەوە. ئەگەر هاتوو ئەو ئسوڵە داراییانە لە قەرزی گشتیی ئەمریکا کە هاووڵاتیان

خـاوەنین دابـشکێندرێ ڕێـژەی ئـەو قـەرزە بـۆ کـۆی بەرهەمی ناوخۆیی بۆ (47.1٪) لە 2009 دادەبەزێ و لە 2010شدا بۆ (54.4٪) پاشەکشێ دەکات.

خەرجی سەربازی ئەمریکا و قەرزەکانی ئەمریکا

وەك پێـشتر باسـی لێـوەکرا، قـەرزی گـشتیی هـەر دەوڵەتێك ڕەنگدانەوەی کورتهێنانی بودجەکەیـەتی، کـە لەژێر کاریگەری دوو هێزدایە، ئەوانیش خەرجی گـشتی و داهـاتی گـشتین. لـەم سـاڵانەی دووایـیدا خەرجییـە گشتییەکانی ئەمریکا ئاستی مێژوویی تۆمارکردووە، کـە کۆی خەرجییە گشتییەکانی لەساڵی 2011 بەنزیکەی (3.9) ترلیۆن دۆلار مەزندە دەکرێ، وەك ڕێژە لە کۆی بەرهەمی ناوخۆیی، خەرجی گشتی ئـەمریکا ڕێژەیـەکی گەورەی لەکاتی جـەنگی دووەمـی جیهانیـدا پێکدەهێنا، کاتێـك کـە ڕێـژەی خـەرجی گـشتی بـۆ کـۆی بەرهـەمی

ناوخۆیی لەساڵی 1944 نزیکەی (43٪) بوو ئەوەش ڕێژەیەکی ئێجگار بەرزبوو. لەو کاتەوە ڕێژەی خەرجی گشتی بۆ کۆی بەرهەمی ناوخۆیی بەشێوەیەکی بنەڕەتی و بۆ ماوەیەکی درێژ پاشەکشێی کرد، تاوەکو لەساڵی 2000 ڕێژەی خەرجی گشتی گەیشتە نزمترین ئاست کە نزیکەی (18.2٪) بوو. وەلێ لەسەرەتای هەزارەی سێیەم جارێکی تر خەرجی گشتی بەهۆی چەندین هۆکارەوە بەرزبووەوە، دیارترینیان جەنگی ئەفغانستان و جەنگی عیراق و ئەو زیانە وێرانکەرانەی کە ولایەتەکانی کەناری کەنداوی ئەمریکایان گرتەوە، هەروەها قەیرانی دارایی و ئابووری، لە 2008 وە خەرجی گشتیی ئەمریکا لەگەڵ زیادبوونی خەرجی پێویست بۆ قوتارکردنی ئابووریی لەکاتێکدا بڕی تەرخانکراو بۆ بەرگری وەك خۆی مایەوە، ئاراستەیەکی جیاوازی وەرگرت، تا ئەو ڕادەی

کە خەرجی گشتی لەکۆی بەرهەمی ناوخۆیی لەساڵی 2011 بۆ (25.3٪) بەرزبێتەوە.

کاتێک لەپێکهاتەی خەرجی گشتیی ئەمریکا ورد دەبیتەوە، دەردەکەوێ کە خەرجییەکانی بەرگری بەدرێژایی مێژووی دارایی ئەمریکا بەشێکی گەورەی کۆی خەرجی گشتیی ئەمریکا پێکهێناوە، لەساڵی 1945 خەرجی بەرگری نزیکەی (90٪) کۆی خەرجی گشتیی ئەمریکا پێکدەهێنا، کاتێک کە جەنگی دووەمی جیهان کۆتایی هات، رێژەی خەرجی بەرگری بۆ کۆی خەرجی گشتیی ئەمریکا بەشێوەیەکی گەورە پاشەکشێی کرد تاوەکو لەساڵی 1948 بۆ (30٪) دابەزی. بەڵام جەنگی نیمچە دورگەی کۆریا جارێکی تر خەرجییەکانی بەرگری بەرزکردەوە، تا ئەو رادەی کە لەساڵانی 1953 بۆ 1954 رێژەی خەرجی سەربازی بۆ کۆی خەرجی گشتیی ئەمریکا بۆ نزیکەی (70٪) بەرزبووەوە. لەدوای ئەو کاتەوە خەرجی

سەربازی بۆ کۆی خەرجییە گشتییەکان بەشێوەیەکی بەرچاو هاتەخوارەوە.

بڕیاری بەشداریکردنی ئەمریکا لەجەنگی ڤێتنام کاریگەرییەکی گەورەی لەسەر بڕی تەرخانکراوی خەرجییەکانی بەرگری هەبوو، جارێکی تر ئەو ڕێژەیە لەناوەڕاستی شەستەکان رووی لەهەڵکشان کرد، تاوەکو لە کۆتایی شەستەکاندا گەیشتە نزیکەی (46٪)،کاتێك ئەمریکا هێزەکانی خۆی لە ڤێتنام پاشەکشێ پێکرد، داشکانێکی بەرچاو لە خەرجی بەرگری ئەمریکا روویداو، بەشێکی گەورەی ئەو خەرجییە بۆ پەرەدانی هێزی مرۆیی ئاراستەکرا لەرێی زیادکردنی خەرجییەکانی خوێندن و راهێنان، هەروەها دەرئەنجامی فراوانبوونی بەرنامەکانی چاودێریی کۆمەڵایەتی و یارمەتی خۆراك و باربووکردنی بێکاری و جۆرەکانی تری خەرجییە کۆمەڵایەتییەکان، خەرجی گشتیی ئەمریکا بەشێوەیەکی گشتی بەرزبووەوەو

ڕێژەی خەرجی بەرگری بۆ کۆی خەرجییە گشتییەکان دابەزی، جگە لە هەردوو ماوەی جەنگی کۆریاو ڤێتنام و جەنگی کەنداو، تێبینی دەکرێ کە ڕێژەی خەرجی سەربازی بۆ کۆی خەرجی گشتیی بەردەوام لە داشکاندا بوو تاوەکو لەساڵی 1999 گەیشتە (16.1٪)، وەلێ ڕاگەیاندنی جەنگ دژ بەئەفغانستان و عیراق جارێکی تر ئەو ڕێژەیەی بەرزکردەوە تاوەکو لەساڵی 2011 گەیشتە (20.1٪).

پەرچەکرداری ئیدارەی ئەمریکا بۆ هێرشە تیرۆریستیەکانی 11 سێپتەمبەری 2001 زۆر توند بوو، ئیدارەی ئەمریکا ئەوکات ئەو ئاسەوارە کارەساتبارەی لەبەرچاو نەگرتبوو کە دەرئەنجامی گێڕانەوەی هەیبەتی ئەمریکا لەبەرچاوی جیهان ڕوودەدات، کە بە پاشەکشێکردنی ڕۆڵی ئابووریی ئەمریکا لەجیهان کۆتایی هات، جارێکی تر خەرجییەکانی بەرگری هەڵکشا تاوەکو لە2011

گەیشتە (768) ملیار دۆلار، کە دەکاتە (5.1٪) کۆی بەرهەمی ناوخۆیی، ئەوەی تێبینی دەکرێ کە قەیرانی دارایی و ئابووریی جیهان کاریگەریی لەسەر قەبارەی خەرجی سەربازی ئەمریکا بەجێ نەهێشت، ئەوەی ئاشکرایە کە خەرجی سەربازی یەك لەو کوچکانەیە کە لەپێکهاتەی خەرجی گشتیی ئەمریکادا نابێ دەستکاری بکرێت.

ستراتیجیەتی ئەمریکا لەسەر ئەوە بونیاتنراوە کەدەبێ لەسەر ئاستی جیهان پێشەنگی خەرجی سەربازی بێت، بۆشاییەکی گەورە لەنێوان خەرجی سەربازی ئەمریکا و ئەو دەوڵەتانەی لەدوای ئەو لە خەرجی سەربازیدا دێن، وەك چین، بۆ نمونە لەساڵی 2010دا خەرجی سەربازی ئەمریکا (693) ملیار دۆلار بوو، دوای ئەو چین بە (120) ملیار دۆلار دێ، واتە خەرجی سەربازی ئەمریکا نزیکەی شەش هێندەی گەورەترین دەوڵەتی دوای خۆی دێت. جگە لەوە،

ڕێـژەی خـەرجی سـەربازی ئـەمریکا بـۆ کـۆی خـەرجی سەربازی جیهان هێشتا زۆر بەرزە، بۆ نمونە، پەیمانگای Stockholm International Peace) Research) کۆی خەرجی سەربازی جیهـانی لەسـاڵی 2010 بـە (1.630) ترلیـۆن دۆلار مەزەنـدە کـردووە، لەمــەوە دەردەکــەوێ کــە بەرکــەوتی ئــەمریکا لــەو خەرجییــەدا نزیکـەی (43٪) کـۆی خـەرجی سـەربازی جیهان پێکدێنێت، ئەم ڕێژەیەش ڕێژەیەکی خەیاڵییە.

ئەو ئاستە خەیاڵییەی خەرجی سەربازی بـۆ زامـنی زاڵبــوونی بەســەر دەریــاو ئاسمــان و گــۆی زەوی بــۆ ئـەمریکا دەکـات. ئـەمریکا ئێـستا خـاوەنی بـەهێزترین هێــزی دەریاییــە لــەجیهان، کــە ژمــارەی فڕۆکــە جەنگییەکانی هەڵگری فڕۆکە (حاملـة الطـائرات) لـەناو دەریاکانـــدا دوو هێنـــدەی کـــۆی هـــەموو فڕۆکـــە جەنگییــەکانی دەوڵــەتانی جیهانــە، هــەروەها هێــزی چــەکی دەریــایی ئــەمریکا گــەورەترین و بــەهێزترین

(13) چەکی دەریایی جیهانە، ئـەمریکا تـەنیا لەچـەکی دەریاییدا بەهێز نییە بـەڵکو لەهـەموو بەشـەکانی تـری سەربازییدا پێشەنگی جیهانە.

ئەم سوربوونی پێشەنگبوونی سەربازییەی ئەمریکا بـێ گومـان تێچوونەکەیـشی گەورەیـە، ئـەو خەرجییـە سـەربازییە زەبەلاحـەی ئـەمریکا یـەك لـە گـرنگترین ئاســەوارەکانی ئــەو قــەرزە گــشتییەی ئەمریکایــە. زۆرترین ترسەکانی ئێستا لە هەڵکشانی قەبارەی قـەرزە گشتیەکانی ئـەمریکا لەوەدایـە کـە ئـەو ئاسـتە بـەرزەی قــەرزی گــشتیی ئــەمریکا لەکۆتاییــدا دەبــێ بــە پاشەکشێکردن بـە خـەرجی سـەربازی و کەمکردنـەوەی بـڕی تـەرخانکراوی ئـەم لایەنـە تـەواو بێـت، ئەمـەش هەڕەشــە لــە ڕەوشــی ســتراتیجیی ســەربازی ئــەمریکا دەکات.

بـەکورتی خـەرجی سـەربازی زۆر مەترسـیدارە بـۆ ئــەمریکا، لەلایــەك هۆکــاری هەڵکــشانی ئاســتەکانی

کورتهێنــانی بودجــەی گــشتیی، هەڵکــشانی قــەبارەی قەرزی گشتییە بۆ ئاستێکی مەترسیدار کە ئێستا پێی گەیشتووە، ئەمــەی دووایــی کاریگــەریی سلبی لەســەر خــەرجی ســەربازی ئــەمریکا دەبــێ، لەئایندەشــدا پێشەنگیی ســەربازی ئــەمریکا لەســەر ئاســتی جیهــان دەخاتە گومانەوە.

سەقفی قەرزی گشتیی ئەمریکا:

رۆژی یەکـــشەممە بـــەرواری 31/ 7/ 2011 سیولەی حکومــەتی ئــەمریکا تــەنیا (54) ملیــار دۆلار بوو، واتە، سیولەی خەزانەی ئەمریکا بەشێوەیەکی زۆر خێرا لەپاشەکشێدا بوو، بەرادەیەك کە ئەگەر هاتوو سەقفی قەرزی گشتیی ئەمریکا بەرز نەکرایەتەوە بەر لــە 2ی ئــابی 2011، دەبــوو ئیــدارەی ئــەمریکا

رایبگەیەندبایــــە یـــان ئـــەوەتا پابەنـــدی دانـــەوەی ئیلتزاماتەکانی نابێ، یان ئـەوەتا دەبـێ پـەنا بباتـە بـەر کەمکردنـــەوەی خەرجییــە گــشتییەکان بــۆ ئـــەوەی ئەولەویەت بە خزمەتکردنی قەرزەکانی بداو، دواتریش ئیلتزاماتــەکانی تــری جێبــەجێ بکـات، رەنگـە ئـەوە ئاراستەی ئیدارەی ئەمریکا بوو بێ بۆ دەربازبوون لـەو گرفتەی تێی کـەوتبوو، بـەبێ ئـەوەی کاریگـەری لەسـەر بـــازاڕ هـــەبێ و لەهـــەمان کاتیـــشدا لەشـــەقامیش کۆمارییەکان رووبەڕووی ئیحراج بوون بکات.

لەدوا ساتەکانی رۆژی دووشـەممەی 1/ 8/ 2011 کۆنگرێـــسی ئـــەمریکا رەزامەنـــدی لەســـەر پلانـــی بەرزکردنەوەی سـەقفی قـەرزی گشتی تـا ساڵی 2013 نیـشاندا، بـەوەش کۆتـایی بـەو دڵەڕاوکێیـە هێنـا کـە هەموو جیهانی گرتبووەوە سەبارەت بەوەی کە ئیدارەی ئـــەمریکا نـــەتوانێ ئیلتزاماتـــەکانی ســـەبارەت بـــە خزمەتکردنی قەرزە گشتییەکانی جێبەجێ بکات.

حکایـەتی سـەقفی قـەرزی گـشتی چـییە؟ بـۆ چـی سـەقفی قـەرزەکان لـەم کاتـەدا بـوو بـە کێـشە؟، بۆچـی بەرزکردنەوە یان بەرزنەکردنی سەقفی قەرزەکان بـووە سەرچاوەی دڵەڕاوکێی هەموو جیهان؟ لەکاتێکدا دەبـوو ئەوە مەسەلەیەکی ناوخۆیی ئەمریکا بێت؟

لێــرەدا هــەوڵ دەدرێ وەڵامــی ئــەو پرســیارانە بدرێنـەوە. بـەپێی دەسـتوری ئـەمریکا کـۆنگرێس مـافی دیاریکردنی بەهای قەرزی گشتیی ئەمریکای هەیە، بەر لەسـاڵی 1917 دەبـوو رەزامەنـدی کـۆنگرێس بـۆ هـەر خولێکی قەرز کە خەزانەی ئەمریکا دەیکات وەربگیرێ، بـەڵام دوای بەشـداربوونی ئـەمریکا لەجـەنگی یەکـەمی جیهان و، بۆ ئـەوەی نەرمییـەك بـە خەزانـەی ئـەمریکا بـدرێ لـە پرۆسـەی قەرزکردنـدا هـەموو جارێـك بـۆ کۆنگرێس نەگەڕێتەوە، لەساڵی 1917 چەمکی سەقفی قەرزی گشتی (Debt Ceiling) پەیدابوو، مەبەست لە سەقفی قەرز، دیاریکردنی بەرزترین رادەی (سەقف)

بـەهای قـەرزی گـشتیی ئەمریکایـە، ئەگـەر ئـەو قـەرزە نەگاتە ئەو سەقفە دیاریکراوە ئـەوا خەزانـەی ئـەمریکا دەتـوانێ بـەبێ ئـەوەی بـۆ کـۆنگرێس بگەڕێتـەوە لـە پرۆسـەی قـەرزکردن بـەردەوام بێـت. بـەم جـۆرە ئازادییـەك بـە خەزانـەی ئـەمریکا درا بـۆ کوژاندنـەوەو دەرکردنـی سـەنەدات ئەگـەر هـاتوو ئـەو سـەقفە دیاریکراوە تێنەپەڕێنێت، یاسای بەرزکردنەوەی سەقفی قەرزی گشتی یارمـەتی ئـەمریکای دا بـۆ بەشـداریکردن لەجـەنگی دووەمـی جیهـان، کـە بەهۆیـەوە خەزانـەی ئـەمریکا تـوانی سـەنەداتی درێژخایـەن (سـەنەداتی ئازادی)، جگە لەسەنەداتی کورت مەودا دەربکات، بـەڵام چـی پێویـستی بەرزکردنـەوەی سـەقفی قـەرز یـان نەکردنی دیاری دەکات؟ بـێ گومـان وەڵامدانـەوەی ئـەم پرسیارە لەبودجەی گشتیی دەوڵەتدا بـەدیار دەکەوێت، چەند بودجە زێـدەیان کورتهێنـانی کـەمی هـەبێ، ئـەوا بەرزکردنەوەی سـەقفی قـەرز کـەم دەبـێ، بـەڵام ئەگـەر

هـاتوو بودجـەی گـشتی کـورتبهێنێ و بـەردەوام ئـەو کورتهێنانـە زیـاد بکـات، ئـەوا بەرزکردنـەوەی سـەقفی قەرزکردن بەبەردەوامی بەرزدەبێتـەوە وەك ئـەوەی لـە دەیەی رابردوودا روویـدا، کاتێـك قـەرزی گـشتی دەگاتـە ئەو سەقفەی بەیاسا دیاریکراوە، ئەوا توانای خەزانە لە فەراهەمکردنی پێداویستییە داراییەکانی دەوڵەت پەکی دەکەوێ، هەروەها ئەگـەر یاسـای سـەقفی قـەرز رێگـیری خەزانە بکا لە دەرکردنی سەنەدات بۆ قەرزکردنی نـوێ تـاوەکو لـەماوە کورتـدا پێداویـستییە داراییـەکانی حکومەت دابین بکـات. یـان تـەمویلی ئـەو کورتهێنانـەی سـالانە بکـا ئـەوا حکومـەت نـاتوانێ پابەنـدی ئیلتزاماتـەکانی بـێ و خەرجییـەکانی خـۆی جێبـەجێ بکات، کاتێك قەرزی گشتی لە سەقفی دیاریکراوی خـۆی نزیك دەبێتەوە، دەبێ خەزانـە ئیجرائـاتی نائاسـایی بـۆ دابینکردنی پێداویستییە داراییـەکانی حکومـەت بکـات، وەلـێ تـا ئیمـڕۆ بەرزکردنـەوەی سـەقفی قـەرز هۆکـار

نـەبووە لـەوەی حکومـەتی ئـەمریکا نـەتوانێ پابەنـدی ئیلتزاماتـەکانی بێـت، بـەڵام مەسـەلەی بەرزکردنـەوەی سـەقفی قـەرز نـاوە بەدگومانییـەکی لەمـەڕ پرۆسـەکانی خەزانـەی ئـەمریکا دروسـت کـردووە، بەتایبـەتی کـە قـەرزی گشتیی ئـەمریکا تـەنیا مـوڵکی ئەمریکایـەکان نییـە بـەڵکو بەشـێوەیەکی بـەرفراوان مـوڵکی بیانییەکانیـشە، نزیکـەی سـێ یـەکی قـەرزی گشتیی ئـەمریکا هـی بێگانـەکانی دەرەوەی ئەمریکایـە، بۆیـە دڵـەڕاوکێی جیهـان لەگـەڵ هـەر پرۆسـەیەکی بەرزکردنەوەی سەقفی قـەرزی گشتیی ئـەمریکادا زیـاد دەکا لەترسی ئەوەی نەوەکو ئەمریکا نەتوانی خزمـەتی قـەرزەکانی بکـات، یـان ئەگـەر هـاتوو دانوسـتانەکانی بەرزکردنـەوەی سـەقفی قـەرز شکـست بهێنێـت. بـەڵام بۆچی ئەو پێداگرتنە لەسـەر دیـاریکردنی سـەقفێك بـۆ قـەرز؟ وەڵامدانـەوەی ئـەو پرسـیارە لـە پێـداگیری کۆنگرێسە بۆ ئەوەی بتوانێ سەلاحیاتە دەستوورییەکانی

بۆ کۆنترۆڵکردنی خەرجییە گشتییەکان بەکار بهێنێت، هەروەها ڕێوشوێنی گونجاو بۆ کۆنترۆڵکردنی نێوەنجی گەشەی قەرزی گشتی بگرێتەبەر، بۆ ئەوەی کۆنگرێس و سەرۆکی ئەمریکا پابەندی گرتنەبەری ڕێوشوێنی گونجاوبن بۆ کۆنترۆڵی گەشەی خەرجی گشتی و دواتریش بۆ کۆنترۆڵکردنی کورتهێنانی بودجەی گشتی. لەو کاتەی چەمکی دیاریکردنی سەقفی قەرز دانراوە لەساڵی 1917 تاوەکو 2010، (102) جار سەقفی قەرزی ئەمریکا بەرزکراوەتەوە، بەرزکردنەوەی ئەم دووایییە دەبێتە 103 هەمین جاری بەرزکردنەوەی سەقفی قەرزی گشتیی ئەمریکا.

بۆچی ئەو هەموو هەرایە لەسەر مەسەلەی بەرزکردنەوەی سەقفی قەرز وروژێنرا؟ جارێکی تر وەڵامەکەی ئەوەیە کە کەوتۆتە کاتێکی زۆر ناجۆرەوە، کە هێشتا چالاکییە ئابوورییەکانی ئەمریکا نەگەڕاتەوە دۆخی جاران، کۆمارییەکانیش هەلی زاڵبوونی

خۆیانیــان لــە کــۆنگرێس قۆســتەوەو پرســی ســەقفی قەرزیان وەك بەلەمی رزگارکەر بـەکارهێناو بەتونـدی دەســتی خۆیانیــان پێــوەگرت تــاوەکو بتــوانن لێــوەی کاندیــدی داهــاتووی خۆیــان لەهەڵبــژاردنی ســەرۆکی داهـاتووی ئـەمریکادا لـەجێی بـاراك ئۆبامـا سـەربخەن. وەك دەردەکەویٚ ئەندامانی حزبی کۆماری ئامـادەبوون ئــەمریکا رووبــەڕووی کارەســاتێکی دارایــی بکەنــەوە لەپێناو بەدەستهێنانی خواستی ئەندامـە تونـدڕەوەکانی (کـە بـە حزبـی چـای ناسـراون) نـاو حزبـی کۆمـاری. هــــەروەها پێدەچــــیٚ لــــە هەڵبــــژاردنی داهــــاتووی ســەرۆکایەتی ئــەمریکادا لەســەر کۆمــەڵێك مەســەلەی گـەورە، لەوانـە، قـەبارەی حکومـەت و قـەرزی گـشتی و رەوشـــی ئـــابووریی هـــەموەکی، ململانێکـــانی نێـــوان کاندیــدی کۆماریخوازەکــان و بــاراك ئۆبامــا زۆر تونــد دەبێــت. رۆژی 2011/7/31 ، ئۆبامــا رایگەیانــد کــە هـــەردوو حزبـــی دیمـــوکراتی و کۆمـــاری گەیـــشتنە

رێككــەوتنێك كــە ئــەمریكای لەخزمــەت نــەكردنی قــەرزەكانی دوورخــستەوە، كــە 2011/8/2 دوا وادەی دیــاری كــراوی بــوو. بــە رەسمــی رەزامەنــدی لەســەر بەرزكردنــەوەی ســەقفی قــەرزی گــشتی لــە كــۆنگرێس بەچـــەند ســـەعاتێك لـــە وادەی كۆتـــایی درا وەك لەســەرەتای ئــەم نوســینە ئامــاژەی پێــدرا. دڵنیــابووم لــەوەی كــە پلانــی بەرزكردنــەوەی ســەقفی قــەرزەكان پەســەند دەكــرێ بــۆ ئــەوەی ئــەمریكاو جیهــان لــەو ئاســـەوارە ســـلبییانە دور بخرێنـــەوە كـــە لـــە بەرزنەكردنــەوەی دەكەوێتــەوە، بــۆ یەكــەمین جاریــشە ئــەمریكای رزگــار كــرد لــەوەی نــەتوانێ خزمــەتی قــەرزەكانی بكــا بــەهۆی شكــستهێنانی گەیــشتن بــە رێككەوتن لەمــەڕ مەرجــەكانی بەرزكردنــەوەی ســەقفی قــەرزی گــشتیی ئــەمریكا. بــەپێی ئــەو رێككەوتنــە خەزانەی ئەمریكا دەست دەكا بەدەركردنی سەنەداتیتر بۆ ئــەوەی قــەرزەكانی ئــەمریكا بــەرزترو بــەرزتر بــێ،

پلەبەندی ئیئتمانی نایابی ئەمریکا لەجێی خۆی دەبێ ئەگەر هاتوو نزمیش بکرێتەوە، وەك ئـەوەی ئێستا کـە ستاندەرد ئەندپورزی ئەمریکا پلەیەکی پلەبەندیەکەی هێناوەتە خوارەوە. ئەوەی جێی سەرنجە ئەوە رەفتارەی کۆمارییەکانـــە کـــە جـــەختیان لەســـەر ســـەپاندنی مەرجـــەکانی خۆیـــان لەمـــەڕ پلانـــی بەرزکردنەوەکـــە دەکـــرد کـــە (بۆهنـــەر) پێـــشکەشی کـــردو داوای کەمکردنـــەوەی زۆری خـــەرجی گـــشتیی حکومـــەت و زیادنەکردنی داهاتی گشتیی لـەرێی ریفـۆرمی سیـستمی باجەوە دەکرد، ئامانجی ئەمە بۆ ئەوەیـە تـاوەکو ئۆبامـا بـــە ئەندەیکەیتـــەری لاواز لەمـــەڕ ئـــەدائی ئـــابووری و بودجەیـەك کـە بەدەسـت کورتهینـانێکی زۆر گـەورەوە دەناڵێنێ بچێتە نێو کێبڕکێی هەڵبـژاردنی سـەرۆکایەتی داهاتووی ئەمریکاوە. ئەمەش جێی سەرسوڕمانە، کـەی کۆمارییەکان بایەخیان بە کورتهێنانی بودجـەی گـشتی، یان بە ئاستی قـەرزی گـشتیی ئـەمریکا داوە، بەتایبـەتی

ئەوەی ئێستا پاشماوەی سیاسەتی کۆمارییەکانە کە بۆ ئۆباما ماوەتەوە، کە تەنیا لەنێوان حوزەیرانی 2002 بۆ تشرینی یەکەمی 2008 خەزانەی ئەمریکا (7) جار سەقفی قەرزیان بەرزکردۆتەوە، ئەمەش هۆکاری گەورەبوونی قەبارەی قەرزی گشتیی ئەمریکا بوو لەو ماوە کورتەدا.

بەپێی پلانی بەرزکردنەوەی سەقفی قەرزی گشتیی ئەمریکا:

۱) دەبێ بەرزترین رادەی خەرجی خەملێندراو (Discretionary spending) تا ساڵی 2021 دیاری بکرێ، بۆ ئەوەی کورتهێنانی بودجەی گشتی نزیکەی (917) ملیار دۆلار کەمکبکرێتەوەو هاوسەنگی لەنێوان کەمکردنەوەی خەرجییەکانی بەرگری و خەرجییە مەدەنییەکان بەدی بێت. ئەو کەمکردنەوەی خەرجییە خەملێندراوە (350) ملیاری بودجەی وەزارەتی بەرگری دەگرێتەوە لەماوەی (10) ساڵی

داهــاتوودا، لەســایەی پێداچــوونەوەی ڕۆڵ و پــەیامو تواناکانی ئەمریکا لەگەڵ بەردەوامیدان بەپابەنـدبوونی بەپاراســتنی ئاسایــشی نەتــەوەیی ئــەمریکا، ئەمــە بــە یەکــەم کەمکردنــەوەی بودجــەی وەزارەتــی بــەرگری ئەمریکا لە نەوەتەکانی سەدەی رابـردووەوە دادەنرێـت. پێکهێنانی لیژنەیەکی هاوبەشی نێوان هەردوو حزب بۆ لێکۆڵینــەوە لـە کەمکردنــەوەی کورتهێنــانی بودجـە بـە (1.5) ترلیـۆنی زیـاتر بـە ریفـۆرمی باجیـشەوە، بـەو مەرجــەی لیژنــە هاوبەشــەکە لێکۆڵینــەوە لەریفۆرمــە بنەڕەتییـــەکان بکـــات، راســـپاردەکانی لیژنەکـــە لەئەنجومەنی پیران و کۆنگرێسدا ئەولەویـەتی زیـاتری پێ بدرێت، هەروەها رێگری لەوانە بکرێ کـە دەیانـەوی فێـڵ و تەڵەکـە بکـەن بـۆ ئـەوەی جێبـەجێکردنی ئـەو راسپاردانە رابگیرێت. دەبێ لیژنەکە لەتشرینی دووەمی داهاتوو(2011) راسپاردەکانی پێشکەش بکاو لـەکانونی یەکەمدا دەنگی لەسەر بدرێت.

٢) رێگـه بـه هەنـدێك خـەرجی زێـدە بـدرێ بـۆ ئــەوەی پێــدانی بــاربووی نــەگونجاو رێكبخرێتــەوە (مدفوعات الاعانات غیر المناسبة)، بەشێوەیەكی تایبەتی كەمكردنــەوەی خــەرجی چــاودێریی تەندروســتی بەرزترین رادەی بۆ دیاری دەكرێ و تەنیا بـۆ ئەوانـەش دەبێ كه خزمەتگوزاری پێـشكەش دەكـەن، لەحاڵەتێكـدا ئەگەر لیژنەكـه نـەیتوانی پێـشنیارەكانی پێـشكەش بكـا ئـەوا بـڕی (500) ملیـار دۆلار لـه خـەرجی سـەربازی كەمدەكرێتەوە، ئەوە سەرەڕای ئەو داشكاندنانەی تر كه ئـەنجام دراون، هـەروەها كەمكردنـەوەی خەرجییـەكانی وەك ژێرخانی ئابووریو خوێندن.

٣) هـەمواركردنی بەرنامـەكانی پێـدانی قـەرز بـه خوێنـدكاران كـه لەچوارچـێوەی بەرنامــەی (Pell Grant) وەریـدەگرن، هـەر دوو ئەنجومـەن دەسـتوری ئـەمریكا هەمواردەكـەن، بـەوەی بتـوانرێ لێـوەی زامـنی هاوسەنگی بودجەی گشتیی ئەمریكا بكرێت.

٤) بەرزکردنـەوەی سـەقفی قـەرزی گـشتی بـەبڕی (400) ملیار دۆلار، بـەو مەرجـەی کـە سـەقفی قـەرزی گـشتی بـەدوو قۆنـاغ بەرزبکرێتـەوە بـۆ ئـەوەی بگاتـە نێوان (2.1) تا (2.4) ترلیۆن دۆلار.

٥) هــەردوو حــزب پابەنــدی پەســەندکردنی کەمکردنـەوەی هاوسـەنگی کورتهێنـانی بودجـەی گـشتی دەبـن، لەحاڵـەتی شکـستهێنانی گەیـشتن بـە ڕێککـەوتن لەمـەڕ ئـەو پرسـە دەبـێ بـە ئیجبـاری لەسـاڵی 2013 بەرێـــژەی (50٪) خـــەرجی نـــاوخۆیی و خـــەرجی وەزارەتـــی بـــەرگری کەمبکەنـــەوە، لەگـــەڵ پاراســـتنی خەرجییـــەکانی دڵنیـــایی کۆمەڵایـــەتی و ســـودمەندانی چـاودێریی کۆمەڵایــەتی و بەرنامــەی خــاوەن داهاتــە سـنوردارەکان لەهـەر کەمکردنەوەیـەك، هـەروەها هـیچ کەمکردنەوەیــەکی ئیجبــاری خەرجییــەکان بــەر لــە 2013 نـاکرێ بـۆ ئـەوەی ئـەو باشـبوونی ئابوورییـەی

ئێستا بپارێزرێ لەوەی بەهۆی کەمکردنەوەی خەرجییەکانەوە رووبەڕووی پاشەکشێ ببێتەوە.

لەو کاتەی ئیدارەی ئەمریکا دەست بەکەمکردنەوەی خەرجییەکان دەکا، ئەو کەمکردنەوەی باجانەی کە جۆرج بوش دوای ئەیلولی 2001 بڕیاری لێدابوو لە 2013/1/1 کۆتایی دێت، ئەم دوو هەنگاوە دەبنە هۆی کەمکردنەوەی کورتهێنانی بودجەی گشتی، ئەگەر هاتوو هەردوولا نەیانتوانی بگەنە رێککەوتنێکی هاوسەنگ لەو کاتەدا، ئەوا سەرۆك ماڤی ڤیتۆ بۆ زامنکردنی کەمکردنەوەیەکی زێدەی کورتهێنانی بودجەی گشتی بەبڕی یەك ترلیۆن دۆلار لەمیانی ئەوەی ئەو کەمکردنەوەی باجە دەکا بەو مەرجەی توێژە داهاتە بەرزەکان نەگرێتەوە. بەپێی مەزندەکاری نوسینگەی کۆنگرێس بۆ بودجە، ئەو یاسایە کورتهێنانی بودجە لە ماوەی نێوان 2012 تا

2021 بــەبڕی لانــی کــەمی (2.1) ترلیــۆن دۆلار کەمدەکاتەوە.

لێرەدا دەبێ باسی ئاسەوارە ئیجابی و سلبیەکانی بەرزکردنەوەی سەقفی قەرزی گشتیی ئەمریکا بکرێت. سەرەتا لە ئاسەوارە ئیجابییەکانیەوە دەست پێ دەکەین کە لێرەدا بە کورتی باسی لێوە دەکرێ، ئەو بەرزکردنەوەیە متمانەی بۆ وەبەرهێنەران و بازاڕەکان گەڕاندەوەو جیهانی لە ئاسەواری ئەو شۆکەی کە رەنگ بوو ئەمریکای لەخزمەتکردنی قەرزەکانی رابگرتبایە، ئەمریکاشی لەکەمکردنەوەی پلەبەندی ئیئتمانی قەرزی ئەمریکا دوور خستەوە، هەرچەندە ئاژانسی ستاندەرد ئەند پورز کردی، بەڵام هێشتا دوو ئاژانسی گرنگی تر هەن کە دەستکاری پلەبەندی ئیئتمانی ئەمریکایان نەکردوە، ئاژانسی مۆدیز بۆ پلەبەندی ئیئتمانی رایگەیاند کە قەرزی گشتیی ئەمریکا لە پلەبەندی نایابی (AAA) بەردەوام دەبێ ئەو

پلەبەندییە دانابەزێنن، ئەگەر پلەبەندیی ئیئتمانی ئەمریکا کەمنەکرێتەوە ئەوا دەکرێ نێوەنجی دەستهاتی سەر سەنەداتی ئەمریکا بەرزنەکرێتەوەو، دوای ئەویش تێچوونی قەرزکردنی ئەمریکا کەمدەبێت و ئابووریی ئەمریکا ئەگەری چوونە نێو بێبازاڕییەکی قوڵەوە کەمدەبێتەوە. یەك لە خاڵە ئیجابییەکانی تر، کاریگەرییەتی لەسەر بودجە لە ڕێی ئەو هەنگاوانەی کە بۆ کەمکردنەوەی کورتهێنانی بودجە پێشنیار کراون.

گرنگترین ئاسەوارە سلبییەکانی، کەمکردنەوەی خەرجییەکانە کە لەکاتێکی زۆر ناسکدا دەکرێ، چونکە لەگەڵ هەوڵەکانی هاندانی ئابوورییدا، بوژانەوەی ئابووری ڕووبەڕووی کێشە دەبێتەوەو گەشەی ئابووری پاشەکشێ دەکاو بێکاریش لەجێی خۆیدا دەخولێتەوە.

دوای گەیشتنی هەردوو حزب بەرێککەوتن لەسەر بەرزکردنەوەی سەقفی قەرزەکان، (بۆل کروگمان) ی

ئابووریناســی ئــەمریکایی لەوتارێکیــدا بەناونیــشانی (سەرۆك تەسلیم دەبێت) نوسیویەتی ئەو رێككەوتنـە وەك کارەساتێك وایە بۆ ئۆباماو حزبەکەی و هەروەها بـۆ ئـابووریی ئـەمریکاش. چـونکە ئـابووریی ئـەمریکا ئێــستا بەدەســت بێبازاڕییــەوە دەنــاڵێنێ، خــراپترین هــەنگاو کــە حکومــەت ئێــستا بــۆ ئــابووری بــینێ کەمکردنــەوەی خەرجییەکانــە، ئــەو کەمکردنــەوەی خەرجییانە ئابووری لەبێبازاڕییـەکی گەورەتردا نغـرۆ دەکــات و ئــەوەش کاریگــەریی لەســەر داهاتــەکانی داهـاتووی حکومــەت دەبێـت. لەلایـەکی تـرەوە، ئــەو رێككەوتنـــە بەشـــێوەیەك خەرجییـــە گـــەورەکان کەمدەکاتــەوە کــە لەبەرامبەریــشدا هــیچ زیادەیــەك لەداهاتی گشتییدا دروست ناکات. ئـەوەی جێـی ئامـاژە پێکردنــە لێــرەدا، قــەرزی گـشتیی ئـەمریکا بــە فعلـی بووەتە کێشەیەکی زۆر ئـاڵۆز چ بـۆ خـودی ئـەمریکاو چ بۆ هەموو جیهان، ئەوەش دەخوازێ بۆ چەند دەیەیـەك

مامەڵـەی لەگـەڵ بکـرێ و دەبـێ ئـابووریی ئـەمریکا گەشەیەکی بێ وێنە تۆمار بکات. وەلێ بـەدەر لەهـەموو پێوەرەکـان، ئـەو هەنگاوانـەی کـە گیراونەتـە بـەرو لەئایندەشـدا دەگیرێنەبـەر بەمێـژوویی نـاو دەبـرێن، بەتایبەتی هەموارکردنی دەسـتوری ئـەمریکا کـە زامـنی هاوسەنگی بودجەی گشتیشی لێوە دەکرێت.

زنجیرەکانی هۆشیاری

ت. المنشورات	ت. سلسلة	المنشورات	المؤلف والمترجم	سنة الطبع
345	1	کوردەکـــان و مـــافی چارەی خۆنووسین	ن. ئیسماعیل بێشکچی و. رەوا حاجی	2010
346	2	سیـــستمی سیاســـی سویسرا	خەلیل عەبدوڵڵا	2010
347	3	ئـــایین و دەوڵـــەت لەمیـــسری ســـەردەمی محەمەد عەلی پاشادا	فەرید ئەسەسەرد	2010
350	4	ناوچـە جێناکۆکـەکان، ئاینـــدەو ئاســـۆکانی چارەسەر	تەحسین نامیق	2010
351	5	بەعـــــەرەبکردن و بەجولەکەکردن	فەرید ئەسەسەرد	2010

352	6	ئایین و ئازادی بیروڕا	ن. عەبدولڕەحمان مونیف و. عوسمان حەسەن شاکر	2010
253	7	نەتەوە چییە...؟	ن. ئێرنست ڕینان و. کامیل محمد قەرەداغی	2010
358	8	پەرلـەمان سـەرهەڵدان و پێکهاتەو ئەرکەکانی	ئامادەکردنی عادل عەلی	2010
359	9	الحــصانة البرلمانيـــة في قــانون انتخـاب برلـان كوردســـــتان العــــراق ومشروع دسـتور اقلـيم كردستان	د. شۆرش حسن عمر	2010
360	10	ئایین و مۆدێرنە	مستەفا مەلەکیان و. لەعەرەبیەوە یاسین عومەر	2010

361	11	المدارس السياسية الثلاثاء في العراق و امكانية التعايش السلمي فيما بينها	فريد اسسرد	2010
365	12	پێگەی میدیا لەهەڵبژاردنی سەرۆکایەتی ئەمریکادا	رێبین حەسەن	2011
366	13	مميزات النظام الفدرالي	د. شورش حسن	2011
367	14	جیهانگیری ، فاکتەرو گرفتەکانی دیموکراسی	مەلا بەختیار	2011
368	15	پەیدابوونی عەلمانیەت	فرید ئەسەسەرد	2011
369	16	ئیسلامو مۆدێرنە، ئیسلام لەبەردەم ئەگەری عەلمانیەتدا	ن. محمد رەزا شالگونی و. عوسمان حەسەن شاکر	2011
378	17	سیاسەتی رووخساری نەتەوەیی کەرکوك	د. نوری تاڵەبانی	2011

379	18	ئـەنفال لەكوردسـتانى عيراق	ن. مايكڵ ليزنبێرگ و. كارزان محەمەد	2011
380	19	ئۆپۆزسـيۆن لەچەمكەوە بۆ ئەرك	بەختيار جەبار شاوەيس	2011
381	20	بەشداريكردنى سياسى	عابد خالد رەسول	2011
382	21	سيـستمى فيـدراڵ لەدەوڵەتى ئيماراتدا	ن. عەبدوڵلا عەنزى و. سەردار عبدالكريم	2011
383	22	كـوردو پرسـى دانپێدانانى دەستوورى	خەليل عەبدوڵلا	2011
284	23	تيرۆريـزم هەڕەشـەو مەترسيەكانى	عادل عەلى	2011
387	24	سـيكۆلاريزم بـەزمانى سادە – عەلمانيەت	ن: ئاستين كلاين و. كاوسێن بابەكر	2011
395	25	مـۆدێلى حزبايـەتى لەكوردستان	ئەنوەر حسێن بازگر	2011
396	26	فلـسفة الديمقراطيـة الاجتماعية	د. حميد عزيز ترجمة: محسن بني ويس	2011

397	27	دەوڵەتشاری دێرین	ن. مۆریس بارییە و. عوسمان حەسەن شاکر	2011
398	28	ئاینو سیاسەت	ن. نینیان سمارت و. یاسین عومەر	2011
399	29	بەجینۆسایدناسینی ئەنفال	ن. خەلیل عەبدوڵڵا	2011
400	30	جیۆپۆلەتیکی کوردستان	فەرید ئەسەسەرد	2011
401	31	دیموکراسیو بنەماکانی گەشەپێدانی سیاسی	د. حەمید حسین کازم و. عادل عەلی	2011
409	32	پۆلێن کردنی هەڵوێستەکان پێش پرۆسەی هەڵبژاردنو دەنگدان	نیاز سەعید عەلی	2011
413	33	النضال الدستوري للاستاذ ابراهيم احمد في العراق الجمهوري	د. شورش حسن عمر	2011

2011	یوسف گۆران	کوردو تورکمان – تێڕوانینێك بۆ میكانیزمەكانی پێكەوە ژیانی ئاشتییانەی نێوانیان	34	414
2011	زاهیر شکوور	عەلمانیەت چیە؟ ماناو پێناسەکانی	35	415
2011	عادل عەلی	خوێندنەوەیەك بۆ فیكری حەسەن بەننا	36	416
2011	خەلیل عەبدوللا	شێوەكانی بەدەستهێنانی مافی چارەنووس	37	417
2011	خەلیل عەبدوللا	تعريف الأنفال بالآبادة الجماعية		
2011	احسان عبدالهادى	قراءة مفهوم التحديث واتنمية السياسة		

لەبڵاوکراوەکانی

ئەکادیمیای هۆشیاری و پێگەیاندنی کادیران

ساڵی (2010 - 2011)

سنة الطبع	المؤلف والمترجم	المنشورات	ت
2010	كاوسين بابكر	حول الفدرالية ـ النظامان السويسري والعراقي – دراسة مقارنة	325
2010	عبدالصمد رحيم كريم زنگنه	المركز القانوني الدولي للقوات المتعددة الجنسيات في العراق	326
2010	صلاح برواري	جلال طالباني ـ مواقف و آراء	327
2010	د. البرت عيسى	قراءة البعث للفاشية التأريخية	328
2010	حاكم قادر حمەجان عزيز	2010 ساڵی کۆنگرەی رووبەڕووبوونەوە	329
2010	عوسمان حەمە ڕەشید گورون	پرۆژەی مەکتەبی بیروهۆشیاری بۆداڕشتنی بەرنامەی (ی. ن. ك)	330
2010	و. کوردۆ عەلی	ئاغاو شێخ و دەوڵەت	331
2010	و. لەسویدییەوە: عوسمان حەمە ڕەشید گورون	مێژووی فەلسەفە	332
2010	خليل عبدالله ترجمة: حسن شندي	طالباني جورج واشنطن العراق	333
2010	اسماعيل نامق حسن	العدالة بين الفلسفة والقانون	334

2010	د. كاظم حبيب	حوارات ونقاشات فكرية وسياسية واجتماعية و إقتصادية	335
2010	زبير رسول احمد	المجتمع المدني والدولة، وإشكالية العلاقة	336
2010	زبير مصطفى حسين	الطبيعة القانونية لعقد الزواج	337
2010	هاشم كەریمی	ئايين و دەسەلاّت	338
2010	رەسول سولّتانی	فيمينيزم	339
2010	بيان محمد سعيد	سياسة التعريب في قضاء شنكال	340
2010	فرهاد جلال مصطفى	الامن و مستقبل السياسة الدولية	341
2010	ئوميّد قەرەداغی	زنجیرەیەك گفتوگۆی مەدەنی، عەلمانیەت و ئايين، عەقلّ و شەریعەت، كوردو ميدياى عەرەبی	342
2010	فريدريش دورينمات ت: غسان نعسان	مسرحيات و تحليل	343
2010	زانا رفيق سعيد	رجعية القانون في الماضي على الجرائم ضد الإنسانية	344
2010	ئيسماعيل بيّشكچی و. رەوا حاجی	كوردەكان و مافی چارەی خۆنووسين زنجیرەی هۆشیاری، ژمارە (1)	345

346	سیستمی سیاسی سویسرا زنجیرەی هۆشیاری ، ژمارە (2)	خەلیل عەبدوڵڵا	2010
347	ئاین و دەوڵەت لەمیسری سەردەمی محەمەد عەلی پاشادا زنجیرەی هۆشیاری ، ژمارە (3)	فەرید ئەسەسەرد	2010
348	گۆڤاری کەلتور ژمارە (1)		2010
349	رۆژنامەی کوردی گۆڤاری هەولێر ساڵی (1970 ـ 1972)	ئامادەکردنی: د. هیمدادی حوسێن	2010
350	ناوچە جێناکۆکەکان، ئایندەو ئاسۆکانی چارەسەر، زنجیرەی هۆشیاری، ژمارە (4)	تەحسین نامیق	2010
351	بەعەرەبکردن و بەجولەکەکردن ، زنجیرەی هۆشیاری، ژمارە (5)	فەرید ئەسەسەرد	2010
352	ئایین و ئازادی بیروڕا زنجیرەی هۆشیاری، ژمارە (6)	ن: عەبدولڕەحمان مونیف و: عوسمان حەسەن شاکر	2010
353	نەتەوە چییە...؟ زنجیرەی هۆشیاری، ژمارە (7)	ن. ئێرنست ڕینان و. کامیل محمد	2010

		قەرەداغی	
354	خانقين .. حكايات اعوام الرماد	يوسف يوسف	2010
355	بەعسیزم و سەرکوتکردنی ژیان	رامیار مەحمود	2010
356	الدولة الايوبية في اليمن	د. فرست مرعي	2010
357	سپینۆزا	ن. هاشم صالح و. ئارام ئەمین شوانی	2010
358	پەرلەمان مێژووی سەرهەڵدان و پێکهاتەو ئەرکەکانی	ئامادەکردنی عادل عەلی	2010
359	الحصانة البرلمانية في قانون انتخاب برلمان كوردستان ـ العراق ومشروع دستور اقليم كردستان	د. شورش حسن عمر	2010
360	ئاین و مۆدێرنە زنجیرەی هۆشیاری ژمارە 10	مستەفا مەلەکیان و. لەعەرەوبییەوە: یاسین عومەر	2010
361	المدارس السياسية الثلاث في العراق و امكانية التعايش السلمي فيما بينها زنجیرەی هۆشیاری ژمارە 11	فريد اسسرد	2010
362	گۆڤاری کەلتوور ژمارە (2)		2010

2010	ئامادەکردنی: سالح رەحمان	نوێنەرانی کورد لەیەکەمین خولی پەرلەمانی عیراقی نوێدا	363
2010	کنیاز ابراهیم میرزویف ت. عن الروسیە: احمد حیدر علي	الموسوعة الکرد الصغری	364
2011	ڕێبین حەسەن	پێگەی میدیا لەهەڵبژاردنی سەرۆکایەتی ئەمریکادا ،ژ. ز، (12)	365
2011	د. شورش حسن عمر	ممیزات النظام الفدرالي في العراق (ژ. ز. 13)	366
2011	مەلا بەختیار	جیهانگیری ، فاکتەرو گرفتەکانی دیموکراسی، ژ، ز، (14)	367
2011	فەرید ئەسەسەرد	پەیدابونی عەلمانیەت لەتورکیای عوسمانیدا، ژ. ز. (15)	368
2011	ن. محمد رەزا شالگونی و. عوسمان حەسەن شاکر	ئیسلام‌و مۆدێرنە، ئیسلام لەبەردەم ئەگەری عەلمانیەتدا(ژ. ز. هۆشیاری (16)	369
2011		سیاسەتی روسیای قەیسەری	370

	بەرامبـــەر بـــەكورد (1850-1914)	هەستیار كەمال كوردی	
371	المحطـات، اثـرت في حيـاة الكـورد وحركاتهم القومية	بقلم: عبدالرزاق محمود القيسي	2011
372	كورتە باسێكی فەلسەفەی سیاسی	ن. دەیڤد میلەر و. لەئینگلیزیەوە: كارزان كاوسێن	2011
373	هەواڵنامەی كوردستانی عیراق	ئامادەكردنی : نەوزاد عەلی ئەحمەد	2011
374	ئاغاو شێخو دەوڵەت بەرگی دووەم	ن. مارتین ڤان برونەسن و. لەئەڵمانیەوە: د. كوردۆ عەلی	2011
375	تاريخ الفكر الكردي	مامۆستا جعفر ترجمة: د. بندر علي	2011
376	رۆژنامەنووســـی كـــوردی لـــە كوردســـتانی عیراقـــدا (1991-2005)	هەڵەت خەسرەو هەمەوەندی	2011
377	مافی چارەی خۆنووسین لەئەدەبیاتی (ی. ن. ك)دا (1975-1992)	نەوزاد عەلی ئەحمەد	2011

378	سیاســـەتی گـــۆڕینی رووخـــساری نەتەوەیی ناوچەی کـەرکوك - ژ. ز. هۆشاری (17)	د. نوری تاڵەبانی	2011
379	ئەنفال لەکوردستانی عیراق ژ. ز. هۆشیاری(18)	ن. مایکڵ لیزنبێرگ و. کارزان محەمەد	2011
380	ئۆپۆزسیۆن لەچەمکەوە بۆ ئـەرك، ژ. ز. (19)	بەختیار جەبار شاوەیس	2011
381	بەشداریکردنی سیاسی ژ. ز. (20)	عابد خالد رەسول	2011
382	سیـــستمی فیـــدراڵ لەدەوڵـــەتی ئیماراتدا، ژ. ز. (21)	ن. عەبدوڵڵا عەنزی و. سەردار عبدالكريم	2011
383	کـــوردو پرســـی دانپێـــدانانی دەستووری	خەلیل عەبدوڵڵا	2011
384	تیرۆریزم هەڕەشەو مەترسیەکان	عادل عەلی	2011
385	چرای ماڵە هەژارەکان	ئامادەکردنی: عەلی جۆلا	2011
386	کەلتور – ژمارە (3)		2011

387	ســـيكۆلاريزم بـــەزمانی ســـادە - عەلمانیەت	نوسینی : ئاستین کلاین و. لەفارسیەوە: کاوسێن بابەکر	
388	کوردستان	نەوزاد عەلی ئەحمەد	2011
389	دراســـة تاریخیـــة وسیاســـیة حـــول "الشعب الكردي"	تالیف: حسن ارفع ترجمة:عبدالرزاق محمود القیسي	2011
390	کورتەیـــەك لەتاوانـــەکانی رژێمـــی عیراق دژی گەلی کورد	ن: نوری تاڵەبانی و. شاناز رەمزی	2011
391	گەشـــــەکردنی ســـــەرمایەداری لەکوردستاندا	فەرید ئەسەسەرد	2011
392	سیاســـــەت لـــــەنێوان بـــــیرو جێبەجێکردندا	و. مظفر عبدالوهاب	2011
393	کورد گەلێکی بێ دەوڵەت زنجیرە نامیلکەی کـورد لەمیـــدیای جیهانیدا، ژمارە(1)	ن. ئینگۆنۆیمایەر و. رێبوار تۆفیق	2011
394	لەدیکتاتۆریەوە بۆ دیموکراسی	ن. د. جین شارپ و. کارزان محمد	2011

395	مۆدێلی حزبایەتی لەکوردستان ژ. ز. هۆشیاری (25)	ئەنوەر حسێن بازگر	2011
396	فلسفة الديمقراطية الاجتماعية ژ. ز. هۆشیاری (26)	د. حميد عزيز ت: محسن بني ويس	2011
397	دەوڵەتشاری دێرین ژ. ز. هۆشیاری (27)	ن. مۆریس بارییە و. عوسمان حەسەن شاکر	2011
398	ئاینو سیاسەت ژ. ز. هۆشیاری (28)	ن. نینیان سمارت و. یاسین عومەر	2011
399	بەجینۆسایدناسینی ئەنفال ژ. ز. هۆشیاری ، ژ(29)	خەلیل عەبدوڵڵا	2011
400	جیۆپۆلەتیکی کوردستان ژ. ز. هۆشیاری (30)	فەرید ئەسەسەرد	2011
401	دیموکراسیو بنەماکانی گەشەپێدانی سیاسی	د. حەمید حسین کازم و. عادل عەلی	2011
402	ثورة كوردستان ومتغيرات العصر (الطبعة الثالثة)	حكمت محمد كريم (ملا بختيار) ترجمة ومراجعة: د. بندر علي اكبر	2011
403	ئەرکەکانی خەبات لەهەلومەرجێکی دژواردا	مام جەلال	2011

404	کێشەی شیعەو سوننە کورتەباسێکی مێژوویی	ن. د. عەلی ئەلوەردی و. عارف کەریم	2011
405	فەلسەفەی سیاسی ئەریستۆتێلیس	ئەمیر حسێن رەحیم	2011
406	جیهانگیریو کاریگەری لەسەر سەروەری دەوڵەت	ن. عوسمان حەسەن شاکر	2011
407	بەشداری سیاسی، چەمكو گرفتەکان	عادل عەلی	2011
408	(S.I) رێکخراوی سۆسیالیست ئینتەرناسیۆنال	محەمەد مێرگە سۆری	2011
409	پۆلێنکردنی هەڵوێستەکان پێش پرۆسەی هەڵبژاردنو دەنگدان، ز. هۆشیاری، ژ(32)	نیاز سەعید عەلی	2011
410	بەهاری عەرەبیو نەورۆزی سەربەخۆیی	ستران عەبدوڵڵا	2011
411	قوتابخانەی فرانکفۆرت	و. عوسمان حەمە رەشید گورون	2011
412	حدود كوردستان الجنوبية في سنجار حتى بدرة	عبدالرقيب يوسف	2011
413	النضال الدستوري للاستاذ ابراهيم احمد في العراق الجمهوري	د. شورش حسن عمر	2011

	ز. هؤشياری، ذ (33)		
414	كوردو توركمان، تيڕوانينێك بۆ ميكانيزمەكانی پێكەوە ژيانی ئاشتيانەی نێوانيان، ز. هۆشياری، ژ (34)	يوسف گۆران	2011
415	عەلمانيەت چيە؟ مانا و پێناسەكانی، ز. هۆشياری، ژ (35)	زاهير شكوور	2011
416	خوێندنەوەيەك بۆ فيكری حەسەن بەننا، ژ. ز. (36)	عادل عەلی	2011
417	شێوەكانی بەدەستهێنانی مافی چارەنووس، ژ. ز. (37)	خەليل عەبدوڵلا	2011
418	تعريف الأنفال بالآبادة الجماعية، ژ.ز (38)	خەليل عەبدوڵلا	2011
419	قراءة مفهوم التحديث واتنمية السياسة ژ.ز (39)	احسان عبدالهادی	2011

له‌ چاپخانه‌ی ده‌زگای چاپ‌و په‌خشی

حه‌مدی چاپکراوه‌